

KLINIKA

CZASOPISMO FUNDACJI UNIWERSYTECKICH PORADNI PRAWNYCH
Nr 27–28 (32–33)/2019–2020

MAGDALENA SZABAT, DOMINIKA SWODCZYK

*XXXI Ogólnopolska Konferencja Uniwersyteckich Poradni Prawnych
„Metodyka nauczania klinicznego” Białystok, 31.5 – 1.6.2019 r.*

KAROLINA PASONŃ

*Celowość klasyfikacji osadzonych jako niebezpiecznych w polskim systemie
penitencjarnym*

KAROLINA KĘDZIERA

Pojęcie błędu medycznego oraz jego klasyfikacja

MONIKA TENENBAUM-KULIG

*Umowa darowizny zawierana na podstawie ustawy o gospodarce
nieruchomościami*

W numerze

3 XXXI Ogólnopolska Konferencja Uniwersyteckich Poradni Prawnych „Metodyka nauczania klinicznego” Białystok, 31.5 – 1.6.2019 r.

Tytuł po angielsku

*Magdalena Szabat, Dominika Swodczyk***7 Celowość klasyfikacji osadzonych jako niebezpiecznych w polskim systemie penitencjarnym**

Tytuł po angielsku

*Karolina Pasoń***12 Pojęcie błędu medycznego oraz jego klasyfikacja**

The concept of medical error and its classification

*Karolina Kędziera***16 Umowa darowizny zawierana na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami**

Tytuł po angielsku

Monika Tenenbaum-Kulig

SZANOWNI CZYTELNICY!

Oddaję w Państwa ręce podwójny zimowo-wiosenny numer czasopisma „Klinika”, który – podobnie jak poprzedni – w dużej części poświęcony jest debacie środowiskowej w różnych dziedzinach prawa.

Rozpoczynając lekturę kolejnego numeru „Kliniki” zapraszam Państwa do zapoznania się ze sprawozdaniem z XXXI Ogólnopolskiej Konferencji Uniwersyteckich Poradni Prawnych, która odbyła się w dniach 31 maja – 1 czerwca 2019 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, a przebiegała pod hasłem „metodyki nauczania klinicznego”. Sprawozdanie autorstwa studentek KUL – *Magdaleny Szabat* oraz *Dominiki Swodczyk* – znajduje się w dziale I naszego czasopisma.

Kolejne artykuły umieszczone w dziale III czasopisma, zachęcającym Państwa do debaty środowiskowej, są poświęcone: celowości klasyfikacji osadzonych jako niebezpiecznych w polskim systemie penitencjarnym (*Karolina Pasoń, UW*), czy pojęciu błędu medycznego oraz jego klasyfikacji (*Karolina Kędzierska, UW*). Bieżący numer zamyka ciekawy tekst autorstwa dr *Moniki Tenenbaum-Kulig* z UW, w którym autorka analizuje umowę darowizny w oparciu o przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami, a więc w kontekście konieczności ochrony mienia Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego.

W tym miejscu, co stało się już tradycją, pragnę serdecznie podziękować Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych, autorom oraz członkini Redakcji – dr hab. *Joannie Kuźmickiej-Sulikowskiej* – za zaangażowanie i twórczy wkład w powstanie bieżącego numeru „Kliniki”.

Życząc Państwu przyjemnej lektury, zachęcam jak zawsze do pisanja i przesyłania tekstów dotyczących Państwa doświadczeń z klinicznym nauczaniem prawa.

dr Marta Janina Skrodzka

Polecamy najnowszy numer EDUKACJI PRAWNICZEJ

Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych

Fundacja Uniwersyteckich
Poradni Prawnych

Adres redakcji:

ul. Szpitalna 5 lok. 5, 00-031 Warszawa
tel.: 22 829 91 29 w. 143
e-mail: redakcja-klinika@fupp.org.pl

Wydawca:

Wydawnictwo C.H.Beck
00-203 Warszawa, ul. Bonifraterska 17
Nakład: 200 egz.

Kolegium redakcyjne:

dr hab. Celina Nowak (Akademia Leona Koźmińskiego),
dr Wojciech Górowski (Uniwersytet Jagielloński),
dr hab. Joanna Kuźmicka-Sulikowska (Uniwersytet
Wrocławski), dr Marta Janina Skrodzka (Państwowa
Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży)
– redaktor naczelna

Redakcja:

Olga Zych

Korekta: Małgorzata Stempowska

Skład i łamanie: IDENTIA Michał Majchrzak

Reklama: Kinga Filipowicz tel.: 22 33 77 652

Klinika jest dystrybuowana bezpłatnie, jako dodatek do EP.

Rada Naukowa Czasopisma „Klinika”

Łukasz Bojarski – INPRIS – Instytut Prawa i Społeczeństwa
prof. dr hab. Eugeniusz Bojanowski – Uniwersytet Gdański
dr Jakub Boratyński – Komisja Europejska
prof. dr hab. Jerzy Ciapała – Uniwersytet Szczeciński
prof. dr hab. Maria Dragun-Gertner – Uniwersytet im. Mikołaja
Kopernika w Toruniu
dr hab. Wojciech Dziedziak – Uniwersytet Marii Curie-Skłodow-
skiej w Lublinie
dr Katarzyna Guzenda, LL.M – Uniwersytet Europejski Viadrina
we Frankfurcie/Słubicach (nad Odrą)
Katarzyna Hebda – ELSA Lawyers Society
prof. dr hab. Małgorzata Król – Uniwersytet Łódzki
prof. dr hab. Leszek Kubicki – Akademia Leona Koźmińskiego
prof. dr hab. Piotr Machnikowski – Uniwersytet Wrocławski
dr Magdalena Olczyk – Akademia Leona Koźmińskiego
prof. zw. dr hab. Maksymilian Pazdan – Uniwersytet Śląski
dr hab. Justyn Piskorski – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu
prof. dr hab. Andrzej Sakowicz – Uniwersytet w Białymstoku
Marcin Szyguta – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
prof. zw. dr hab. Maria Szewczyk – Uniwersytet Jagielloński
prof. zw. dr hab. Eleonora Zielińska – Uniwersytet Warszawski

Uwaga:

Wersja papierowa jest wersją pierwotną czasopisma.

ISSN 1508-1583

C.H.BECK

aktualny numer
do pobrania na:

www.edukacjaprawnicza.pl

Magdalena Szabat*

XXXI Ogólnopolska Konferencja Uniwersyteckich Poradni Prawnych

„Metodyka nauczania klinicznego” Białystok, 31.5 – 1.6.2019 r.

Dominika Swodczyk**

Uniwersyteckie (lub Studenckie) Poradnie Prawne odgrywają w Polsce ogromną rolę, świadcząc nieodpłatną pomoc prawną na rzecz osób ubogich, które nie mogą sobie pozwolić na skorzystanie z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Z punktu widzenia studentów prawa, którzy świadczą pomoc pod nadzorem merytorycznym pracowników naukowych uniwersytetów, uczestnictwo w poradni uczy praktycznego stosowania zdobytych na zajęciach informacji, prawidłowej identyfikacji i poszukiwania rozwiązań dla powstających w praktyce problemów. O wadze działań podejmowanych przez poradnie świadczyć może chociażby to, że w roku akademickim 2017/2018 w Polsce działało 27 poradni w 17 miastach, które łącznie udzieliły 5752 nieodpłatnych porad prawnych.

Rola nauczania klinicznego w Polsce

Obrady, trwające dwa dni, połączone z obchodami 20-lecia funkcjonowania SPP – Pracowni Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, poświęcone były w przeważającym zakresie nauczaniu klinicznemu i przyszłości studenckich poradni prawnych w Polsce i w Europie.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonała prof. zw. dr hab. *Ewa Guzik-Makaruk* (Prodziekan WP UwB ds. Nauki), która w swoim wystąpieniu podkreśliła znaczenie bezpłatnego poradnictwa prawnego jako narzędzia pomocy osobom ubogim i przybliżyła zgromadzonym gościom początki SPP w Białymstoku. Następnie głos zabrała dr *Izabela Kraśnicka* (Pełnomocnik Rektora ds. umiędzynarodowienia), która akcentowała znaczenie poradni w procesie kształtowania właściwych postaw społecznych wśród studentów prawa. Ponadto do zgromadzonych w krótkich wystąpieniach zwrócili się także: *Adam Jakuć* (doradca Wojewody Podlaskiego), *Elżbieta Trykoszko* (sędzia NSA oraz Wiceprezes WSA w Białymstoku), dr *Filip Czernicki* (Prezes FUPP) oraz dr hab., prof. UwB *Andrzej Sakowicz* (Opiekun SPP – Pracowni WP UwB), który podziękował wszystkim współorganizatorom konferencji za udzielone wsparcie oraz przywitał gości przybyłych z Polski oraz Białorusi. Następnie studenci reprezentujący na konferencji poszczególne poradnie dokonali ich krótkich prezentacji.

Konferencja trwała dwa dni i obejmowała, odpowiednio w pierwszym – wystąpienia prelegentów podzielone na cztery panele oraz w drugim – składające się z dwóch części warsztaty.

* Studentka prawa, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, sekretarz sekcji cywilnej Uniwersyteckiej Poradni Prawnej KUL.

** Studentka prawa, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, członkini Uniwersyteckiej Poradni Prawnej KUL.

Panel I

Pierwszy panel odbywający się w przeważającej części w języku angielskim moderowała dr *Izabela Kraśnicka*, a rozpoczęła *Luba Krasnitskaya* (Helsinkińska Fundacja Praw Człowieka w Mińsku na Białorusi) referatem pt.: „Clinical law teaching methods vs classic law teaching methods”. W swojej prezentacji wykorzystała wybrane fotografie – prosząc uczestników o zwerbalizowanie skojarzeń w odniesieniu do poszczególnych zdjęć. Nadrzędnym celem wystąpienia było ukazanie istotnych różnic między kliniczną formą nauki, opierającą się na spotkaniach z ludźmi oraz praktycznym rozwiązywaniu ich problemów prawnych, a teoretyczną wiedzą ujętą w książkach i zamkniętą w murach uczelni, bez kontaktu z drugim człowiekiem.

Jako kolejny wystąpił *Pavel Salauyou* (Polotsk State University, Belarus). W swoim wystąpieniu omówił problem trudnej sytuacji studenta poradni w zderzeniu z tzw. klientem roszczeniowym, nierozumiejącym, że czasem rozwiązanie jego problemu jest bardziej skomplikowane niż mogłoby się wydawać i wiąże się z wieloma dodatkowymi procedurami oraz wizytami w sądzie, a także w urzędach, nierzadko niegwarantujących pozytywnego zakończenia.

Jako trzeci wystąpił *Ihar Kudzelia* (Polotsk State University, Belarus), który podniósł kwestię istoty przeprowadzenia odpowiedniego wywiadu z klientem dla jednoznacznego określenia jego problemu oraz wskazania klientowi drogi do jego rozwiązania. Podkreślona została waga prawidłowo poprowadzonej rozmowy, umiejętności zadawania odpowiednich pytań oraz używania języka dostosowanego do klienta. Ponadto prelegent zwrócił uwagę na fundamentalne elementy rozmowy z klientem tj. uprzejmość, szacunek okazywany rozmówcy, odpowiednią mową ciała, spokój oraz pewność siebie.

Czwartą prezentację wygłosili państwo *Viktoryia Yakubouskaya* i *Liavon Matro* (Grodno State University, Belarus). Prelegenci we wstępnej części swojego wystąpienia przedstawili historię ewolucji technik mediacyjnych na Białorusi. Następnie omówione zostały elementarne podstawy prawidłowej mediacji, takie jak jej dobrowolność czy możliwość wycofania zgody na mediację, a także fundamentalne umiejętności, które powinna posiadać osoba ją prowadząca. W podsumowaniu zwrócono uwagę na sposób uzyskania uprawnień mediatora oraz wymóg przejścia szkolenia z psychologiem w związku z uzyskaniem rzeczonych kompetencji. Ostatnią prelekcję w panelu pierwszym wygłosiła *Palina Urban* (Poltok State University, Belarus). W swoim przemówieniu krótko scharakteryzowała grupę studentów zaangażowanych w aktywności z zakresu *Street law*. Następnie opisała działania podejmowane przez ich poradnię w ramach tej struktury, wśród których wymieniła między innymi szkolenia na temat prawa prowadzone przez studentów Kliniki z młodzieżą oraz ludźmi starszymi, jak również organizację różnego rodzaju wydarzeń edukacyjnych mających na celu promowanie świadomości prawnej wśród społeczeństwa na Białorusi.

Panel II

Po krótkiej przerwie odbył się drugi panel, który w przeważającym zakresie dotyczył funkcjonowania poradni, a moderował go dr *Arkadiusz Bieliński*. Głos zabrały kolejno: *Małgorzata Żukowska* (SPP WPUwB) oraz *Agnieszka Krzyżak* (SPP KAAFM). Obie prelegentki w swoich wystąpieniach poświęciły uwagę Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

Pierwsza z prelegentek skupiła się przede wszystkim na zagadnieniach wprowadzających, wyjaśniając zgromadzonym m.in. podstawowe pojęcia, jakimi posługuje się powyższe rozporządzenie oraz wskazując na fundamentalne zasady dotyczące przetwarzania danych osobowych – ich integralność oraz poufność. Jednocześnie zwróciła uwagę uczestników konferencji na bardzo szeroki zakres tego pojęcia, a w związku z tym szczególne obowiązki nałożone na administratorów danych osobowych.

Druga z prelegentek przybliżyła natomiast podstawy przetwarzania danych osobowych, rozwijając niejako kwestie poruszane przez swoją poprzedniczkę, ale przenosząc je na grunt funkcjonowania poradni prawnych. Wskazała także na kluczową rolę zgody klientów poradni, rozumianej jako dobrowolne, świadome i jednoznaczne oświadczenie woli osoby, której te dane dotyczą, w procesie udzielania przez studentów pomocy prawnej, w zakresie i celu niezbędnym do skorzystania z niej.

Następne dwa wystąpienia poruszały problematykę związaną z udzielaniem pomocy prawnej konsumentom. Magister *Łukasz Presnarowicz*, (SPP WP UwB) posługując się ustawową definicją zawartą w Kodeksie cywilnym, wyjaśnił kim w ogóle są konsumenci, a następnie dokonał rozróżnienia na dwa filary ich ochrony w Polsce: publicznoprawny, sprawowany przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Inspekcję Handlową, a także prywatnoprawny realizowany przez pomoc prawną udzielaną konsumentom w sprawach indywidualnych. Ponadto zaznaczył, że w procesie budowania świadomości prawnej konsumentów, obok pomocy prawnej im świadzonej, równie istotną rolę odgrywa organizowanie różnego rodzaju warsztatów czy spotkań informacyjnych.

Magister *Paulina Łabieniec* (SPP UŁ) natomiast opowiedziała w sposób bardziej szczegółowy o relacji pomiędzy kliniką a Miejskim Rzecznikiem Konsumentów, przedstawiając początki oraz formę aktualnej współpracy Kliniki z Miejskim Rzecznikiem Konsumentów w Łodzi. Prelegentka zwróciła także uwagę na kompetencje rzecznika, w tym przede wszystkim na możliwość udzielania porad prawnych konsumentom, występowania do przedsiębiorców w sprawach ochrony ich praw i interesów czy ostatecznie wytaczania powództw na ich rzecz. Wskazała również na korzyści wynikające ze współpracy z Miejskim Rzecznikiem Konsumentów dla studentów oraz zachęciła do nawiązania rzeczowej współpracy przez pozostałe poradnie.

W dalszej części głos zabrali *Stanisław Tarasek* oraz *Krzysztof Sobieraj* (SPP WPIA UŚ), którzy w swoim wystąpieniu przedstawili podstawowe zasady odnoszące się do udzielania porad prawnych przez studentów działających w poradniach wynikające zarówno ze standardów Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych, jak również regulaminów poszczególnych Klinik Prawa. Prelegenci próbowali znaleźć złoty środek między umiejętnościami psychologicznymi a prawniczym, hermetycznym językiem, skupiając się zarówno na profesjonalizmie świadczonej usługi, jak również konieczności dostosowania się do występującego po drugiej stronie klienta, najczęściej niemającego z prawem wiele wspólnego.

Kolejne prelegentki: mgr *Sylwia Łazuk* oraz mgr *Paulina Zadykiewicz* (SPP WP UwB) wygłosiły referat dotyczący prawa pomocy w postępowaniu sądownoadministracyjnym, w którym – posiłkując się orzecznictwem – wyjaśniły m.in., czym w istocie jest prawo pomocy. Wskazały także na uregulowania prawne je statuujące, w szczególności stwierdzając, że istnienie tej instytucji w ustawodawstwie sądownoadministracyjnym jest praktyczną realizacją konstytucyjnego prawa obywatela do sądu. Następnie pokrótce przedstawiły przesłanki, które muszą zostać spełnione celem uzyskania prawa pomocy oraz wymogi wniosku w przedmiocie udzielenia takiej pomocy, wskazując jednocześnie na zakres przedmiotowy powyższego prawa.

Na zakończenie panelu drugiego głos zabrała *Martyna Szczuko* (Klinika Prawa WPIA UW), która przybliżyła uczestnikom konferencji postać asystenta koordynatora klinicznego – jego rolę w procesie organizacji pracy kliniki oraz zadania, w ramach, których może on nie tylko pomóc koordynatorowi klinicznemu, ale również nabyć niezwykle cenne i przydatne w przyszłej pracy prawnika umiejętności.

Panel III

Trzeci panel dotyczący szeroko rozumianej obsługi klienta poradni, moderowały studentki sekcji wspierającej SPP WP UwB: mgr *Sylwia Łazuk* oraz mgr *Paulina Zadykiewicz*. W jego trakcie poruszono kwestie nie tylko odnoszące się do umiejętnego prowadzenia rozmowy z klientem, ale również zwrócono uwagę m.in. na szereg możliwości, jakie wypływają z mediacji, tym samym rozważając wykorzystanie tego typu sposobu rozwiązywania sporów w działalności poradni prawnych.

Jako pierwsza głos zabrała dr hab., prof. UW *Maria Boratyńska* (WPIA UW). Tematem przewodnim jej wystąpienia były sprawy medyczne jako przedmiot działalności poradni prawnych. Prelegentka zwróciła uwagę, że klienci potrzebujący pomocy prawnej w tym zakresie bardzo często są zagubieni, trochę nieporadni i niejednokrotnie sami nie wiedzą czego chcą, dlatego w sprawach tego typu rola studenta poradni prawnej jest jeszcze bardziej wypukła. Student taki przed rozpoczęciem analizowania konsekwencji prawnych wynikających z dokonania przez lekarza naruszenia,

powinien przede wszystkim ustalić preferencje klienta co do dalszego działania. Innymi słowy, czy klient chce – przykładowo – jedynie ukarania winnych czy równoległego dochodzenia przysługującego mu odszkodowania.

Kolejnym wystąpieniem była prelekcja dr *Marty Skrodzkiej* (PWSliP w Łomży), która odniosła się do zagadnień związanych z możliwością wykorzystania mediacji w działalności poradni prawnych służącej kształtowaniu podstawowych umiejętności studentów. W przedstawionym referacie podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, dlaczego właściwie w Klinikach Prawa powinno zajmować się mediacją, jak nauczać mediacji w Klinice Prawa oraz jakie wyzwania stoją przed opiekunami pełniącymi nadzór merytoryczny nad sekcjami mediacji.

Z kolei *Magdalena Szabat* oraz *Dominika Swodczyk* (UPP KUL) w swoim wystąpieniu starały się udzielić odpowiedzi na pytanie, które każdorazowo stawiają sobie studenci dopiero rozpoczynając pracę w poradniach, czyli jak skutecznie i efektywnie prowadzić rozmowę z klientem, jednocześnie kontrolując całą sytuację. Zdaniem prelegentek tzw. umiejętności miękkie odgrywają znaczącą rolę w procesie obsługi klienta, niejednokrotnie wygrywając ze znajomością przepisów i operowaniem specjalistycznym słownictwem. W swoim przemówieniu przypomniały wszystkim zgromadzonym, że klient to bardzo często po prostu zagubiony, czasem wręcz przygnieciony problemami człowiek, który potrzebuje przede wszystkim zrozumienia oraz konkretnych wytycznych co do jego dalszego postępowania.

Kolejne wystąpienie zostało przedstawione przez *Jagodę Zachwieję* (SPP KAAFM), a poświęcone było mediacji gospodarczej jako alternatywie dla długoletnich i bardzo kosztownych procesów sądowych. W pierwszej kolejności prelegentka przybliżyła pokrótce historię rozwoju alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Następnie wskazała cechy prawidłowej mediacji, a także najważniejsze zasady dotyczące jej prowadzenia. Co ciekawe, zgodnie z zaprezentowanymi badaniami, przeprowadzenie mediacji w sprawach gospodarczych pozwala zaoszczędzić 1285% czasu w stosunku do postępowania sądowego oraz 835% czasu w porównaniu z arbitrażem, natomiast koszty mediacji są niższe o 470% w stosunku do kosztów postępowania sądowego oraz o aż 510% w porównaniu do arbitrażu.

W dalszej części głos zabrali: mgr *Urszula Matys* oraz *Monika Winkiewicz* (SPP WP UwB), które opowiedziały o istotnej roli umiejętności psychologicznych w kontakcie z klientem, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy pracownika sekretariatu poradni. Na początku wskazano, na czym polega w istocie działanie sekretariatu poradni pełniącego przede wszystkim funkcję pomocniczą w stosunku do osiągnięcia zasadniczego celu istnienia poradni, czyli udzielania porad prawnych. W związku z powyższym stwierdzono, że do jego głównych zadań należy ułatwienie i usprawnienie całościowego procesu, którego efektem jest sporządzona opinia prawna. Podkreślono także, jak ważne dla dalszego nawiązania dobrego kontaktu z klientem jest pierwsze wrażenie, na które składają się takie elementy jak: otwartość, uprzejmość, komunikatywność oraz łatwość nawiązywania kontaktów, a także samodyscyplina i sumienność.

Z kolei *Aleksandra Sawczenko* oraz *Weronika Sołkiewicz* (SPP WP UwB) opowiedziały o specyfice pracy z klientem w sekcji ds. uchodźców. Na początku wyjaśniły uczestnikom konferencji podstawowe pojęcia takie jak: uchodźca oraz status uchodźcy, a następnie przedstawiły, jak wygląda współpraca ich sekcji z ośrodkiem dla cudzoziemców w Białymstoku. Prelegentki w oparciu o własne doświadczenia stwierdziły, że praca w sekcji ds. uchodźców wymaga

od nich samych dużo większej otwartości, cierpliwości, zrozumienia i akceptacji w stosunku do drugiego człowieka, w porównaniu z działalnością innych („zwykłych”) sekcji, ponieważ klienci tego typu, z uwagi na przeżycia, których doświadczyli, są o wiele bardziej nieufni, a ponadto niejednokrotnie w ogóle nie znają języka polskiego, co z kolei znacząco utrudnia komunikację.

Ostatnim wystąpieniem, zamykającym trzeci panel była prelekcja *Aleksandry Jeromin* (Klinika Prawa WPIA UW) dotycząca potencjalnej roli studenta uniwersyteckiej poradni prawnej w procesie reintegracji osób bezdomnych. Prelegentka rozpoczęła swoje przemówienie od wyjaśnienia pojęcia bezdomności, które jej zdaniem jest bardzo różnicowane oraz wielopłaszczyznowe. Zwróciła uwagę na ogromną rolę zarówno organizacji rządowych, jak również pozarządowych w procesie organizowania pomocy osobom, które – kolokwialnie mówiąc – nie mają dachu nad głową. W jej ocenie bezdomność to zjawisko społeczne, któremu trzeba przeciwdziałać, chociażby przez wdrażanie programów umożliwiających powrót do społeczeństwa, z uwzględnieniem indywidualnych cech charakteru, wieku i sytuacji zdrowotnej konkretnej osoby.

Panel IV

W panelu czwartym, w całości przeprowadzonym w języku angielskim i moderowanym przez mgr *Łukasza Presnarowicza* oraz mgr *Urszulę Matys* pierwsze wystąpienie wygłosiły *Diana Litvinchuk* oraz *Bazhenya Yaremich* (Grodno State University, Belarus). W pierwszej części scharakteryzowały pojęcie ICT (technologie informacyjno-komunikacyjne) oraz wskazały, które ze wspomnianych technologii są już stosowane w ich Klinice Prawa. Wśród podstawowych wskazały Skype, przy użyciu którego studenci prowadzą on-line rozmowy z klientem oraz aplikację *Kahoot*, umożliwiająca tworzenie quizów edukacyjnych i szkoleniowych. W drugiej części prelegentki opowiedziały o planowanym wprowadzeniu do struktury ich Kliniki formularza online, dzięki któremu klient będzie mógł uzyskać pomoc prawną całkowicie zdalnie, co z kolei przyspieszy okres oczekiwania na opinię z 14 do 7 dni.

Następnie przemawiały *Tatsiana Yauseyanka* oraz *Anastasya Mikhalchuk* (Grodno State University, Belarus). Prelekcja w kompleksowy sposób omawiała pojęcie opieki paliatywnej oraz rolę studenta poradni prawnej w udzielaniu porad prawnych zarówno osobom poddanym rzeczonyj terapii, jak również ich rodzinom oraz osobom bliskim. W swoim wystąpieniu prelegentki odniosły się także do kwestii połączenia opieki paliatywnej w zakresie medycznym i prawnym, wskazując następnie na istotną rolę studentów Kliniki m.in. rozpowszechnianiu wiedzy na temat tej formy prawnej opieki nad osobami terminalnie chorymi oraz u kresu życia.

Kolejne wystąpienie wygłosiła *Nastassia Babkova* (Polotsk State University, Belarus). W swojej prelekcji pt.: „The activities of Polotsk State University Legal Clinic to attract grants, sponsorship”, podniosła m.in.: kwestię istotnego problemu, z którym muszą mierzyć się Kliniki Prawa, a mianowicie brak środków finansowych i wsparcia z zewnątrz. Jako potencjalne rozwiązanie wskazała różnego rodzaju stypendia oraz granty, przyznawane na realizację projektów społecznych, wyjaśniając jednocześnie sposób, w jaki można ubiegać się o przyznanie takich funduszy oraz ich podstawowe cele.

Czwarty referat został wygłoszony przez *Aliaksandra Hrynko* (Polotsk State University, Belarus). W swojej wypowiedzi, prelegent zaznaczył, jak ważna dla prawidłowego działania Kliniki jest współpraca z organizacjami społecznymi oraz udział w organizowanych przez nie ogólnokrajowych przedsięwzięciach, w następstwie czego studenci zyskują możliwość nabycia niezwykle cennego

doświadczenia zawodowego, które w przyszłości niewątpliwie zawojuje. Prelegent zauważył również, że organizacje społeczne, z uwagi na brak odpowiedniej motywacji, niestety niechętnie współpracują z Klinikami.

Obrady pierwszego dnia zakończyła *Krystyna Shcharbak* (Polotsk State University, Belarus), która w swoim referacie w pierwszej kolejności przedstawiła krótką charakterystykę rodzaju spraw jakie trafiają do Kliniki Prawa jej Uniwersytetu, a następnie opowiedziała o funkcjonowaniu Kliniki, uwzględniając w szczególności częstotliwość dyżurów, średni czas, jaki jest poświęcany jednemu klientowi w ciągu trwania dyżuru oraz kategorie osób którym mogą być udzielane porady prawne przez studentów Kliniki Prawa. W drugiej części natomiast zaprezentowane zostały statystyki uwzględniające: ilość przyjętych oraz rozwiązanych spraw, a także przyjętych klientów.

Drugi dzień konferencji został poświęcony serii warsztatów prowadzonych przez dr *Przemysława Kubiaka* (WPiA UŁ). Część pierwsza dotyczyła „trudnych spraw”, z którymi mogą spotykać się studenci pracujący w poradniach prawnych. Na początku przeprowadzono ćwiczenie mające na celu zapoznanie ze sobą osób obecnych oraz pokazanie uniwersalnego przesłania, że jesteśmy w stanie u różnych, nawet całkiem obcych nam ludzi, znaleźć cechy podobne do naszych. W dalszej części studenci mieli za zadanie wskazać najczęstsze problemy, z jakimi spotkali się bądź obawiają się spotkać w czasie swojej pracy w poradni. Wśród wymienionych sytuacji stresowych znalazły się między innymi: agresja klientów wobec studentów odbywających dyżur, niekomfortowe – wprowadzające studentów w zakłopotanie – okoliczności towarzyszące spotkaniu, np. brzydki zapach klienta, zabawne okoliczności sprawy przez niego przedstawiane wywołujące – nie stosowny u przyjmującego sprawę studenta – śmiech, nadmierne dygresje klientów przy opowiadaniu okoliczności ich sprawy czy wreszcie brak należytej asertywności u studenta pracującego w poradni. Została poruszona również kwestia umiejętności radzenia sobie ze stresem w zawodzie prawniczym, która wymaga – jak to wielokrotnie podkreślał dr *Kubiak* – nieustannego ćwiczenia gdyż: „bycia szczęśliwym należy się nauczyć, jest to umiejętność taka sama, jak chociażby jazda na rowerze – nikt nie urodził się od razu z tą umiejętnością”.

Druga część warsztatów, odbywająca się po przerwie, została poświęcona technikom prawidłowej komunikacji i pracy z klientem. W jej trakcie poruszono kwestie dotyczące aktywnego słuchania oraz okazywania klientom zainteresowania ich problemami. W toku żywej dyskusji z uczestnikami warsztatów została zbudowana piramida elementów dobrej komunikacji, na szczycie której znalazło się dostosowanie do klienta, obejmujące zarówno język oraz empatię, ale także odpowiednią postawę. Jako druga w kolejności została wskazana przywoływana już wielokrotnie umiejętność słuchania, która wydaje się nieoceniona w zawodzie prawnika. Zdaniem dr *Kubiaka*, by budować zaufanie klienta wystarczy tzw. aktywne słuchanie urzeczywistniane przez zadawanie adekwatnych do okoliczności sprawy pytań czy odpowiednio dobrane reakcje, stanowiące najprostszą odpowiedź na jego słowa. Następnie wskazano kolejne filary prawidłowej komunikacji z ludźmi: zrozumienie, akceptację i zgodę. Wszystkie te elementy są szczególnie ważne w rozmowie z klientem, gdyż zwykle osoba przychodząca

do nas ze swoim problemem oczekuje przede wszystkim pomocy w rozwiązaniu swoich problemów, a zatem przywołanego powyżej zrozumienia. Co ważne, praca prawnika nie polega na poddawaniu ocenie działań osób, które przychodzą do niego po pomoc. Zdaniem dr *Kubiaka*: „there is nothing either good or bad, but thinking makes it so”. Innymi słowy prawnik zamiast mnożyć wątpliwości, ma w pierwszej kolejności – przy zachowaniu należytej staranności – służyć klientowi, być przede wszystkim jego wsparciem i doradcą, wytyczając dalsze ścieżki jego postępowania. Ostatnim, lecz w ocenie dr *Kubiaka* fundamentalnym elementem, jakiegokolwiek komunikacji, jest nasze nastawienie. Przede wszystkim musimy chcieć nieść pomoc ludziom, którzy do nas po nią przychodzą. Bez właściwego nastawienia każdy moment pracy w poradni będzie przykrym i męczącym obowiązkiem, co nie pozostanie niezauważalne dla naszych klientów. Podsumowując warsztaty, dr *Kubiak* wyraził nadzieję, że przedstawione przez niego wskazówki staną się dla zebranych motywatorem do dalszej pracy nad sobą i rozwijania swoich kompetencji miękkich

Oficjalnego zamknięcia konferencji dokonał Opiekun SPP WP UwB – dr hab., prof. UwB *Andrzej Sakowicz*, który w pierwszej kolejności podziękował wszystkim gościom za przybycie. Następnie skierował podziękowania w stronę osób zaangażowanych w działalność SPP WP UwB, odpowiedzialnych za organizację konferencji, a także dr *Przemysława Kubiaka* za przyjęcie zaproszenia i poprowadzenie ciekawych oraz pouczających warsztatów, a także dla wszystkich prelegentów, którzy zechcieli podzielić się swoimi przemyśleniami dotyczącymi metodyki nauczania klinicznego.

Streszczenie

Artykuł referuje przebieg XXXI Ogólnopolskiej Konferencji Uniwersyteckich Poradni Prawnych, która poruszała temat „Metodyki nauczania klinicznego”. Na konferencji zostały przedstawione informacje dotyczące problemów związanych z pracą w poradni, a także o rozwiązaniu najczęstszych problemów związanych z pracą z klientem. W artykule opisane zostały również warsztaty wskazujące metody radzenia sobie w trudnych sytuacjach, pojawiające się w pracy studenta poradni prawnej.

Słowa kluczowe: klinika prawa, poradnia prawna, umiejętności interpersonalne, nauczanie kliniczne, nabywanie doświadczenia.

XXXI National Conference of Legal Clinics “The Methodology of the Clinical Legal Education”, Białystok 2020, May 31st – June 1st

Summary

The article reports the course of XXXI The National Conference of University Legal Clinics, which addressed the topic of “Clinical teaching methodology”. At the conference were presented information on problems related to work in the clinic, as well as solutions to the most common problems related to working with the client. The article also describes workshops showing methods of coping with difficult situations, appearing in the work of a student of a legal clinic.

Keywords: law clinic, legal clinic, interpersonal skills, clinical teaching, acquisition of experience.

Karolina Pason*

Celowość klasyfikacji osadzonych jako niebezpiecznych w polskim systemie penitencjarnym

Początkujący adepci prawa, rozpoczynając swoją działalność w ruchu Uniwersyteckich Poradni Prawnych, niejednokrotnie po raz pierwszy mają okazję spotkać się z prawem w praktyce. W trakcie rozwiązywania problemów prawnych, dokonywania subsumcji najróżniejszych stanów faktycznych pod stosowane przepisy, w umysłach młodych jurystów pojawiają się pierwsze wątpliwości dotyczące sensu i funkcji niektórych instytucji prawnych. Nierzadko bywa, że – choć twórcom pewnych koncepcji prawnych przyświecają szczytne idee – praktyka stosowania prawa niekiedy dość brutalnie rozprawia się z idyllicznymi założeniami. Ten rozdźwięk wydaje się najbardziej widoczny na gruncie szeroko rozumianego prawa karnego, które w umysłach polityków jawi się jako narzędzie do walki z negatywnymi zjawiskami społecznymi. Podobne wątpliwości rodzą niektóre instytucje prawa karnego wykonawczego, z którymi studenci mają styczność w ramach programu Street Law skierowanego do osadzonych w zakładach karnych. Wśród nich moją uwagę przykuła grupa osadzonych niebezpiecznych.

Osadzeni niebezpieczni w polskim systemie penitencjarnym

Skazani stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, odbywający karę w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego¹, stanowią niewątpliwie szczególną grupę osadzonych. O wyjątkowości niebezpiecznych świadczy nie tylko krzykliwy, czerwony lub pomarańczowy kolor więziennego drelichu, który muszą nosić², ale przede wszystkim stopień izolacji, w jakim przyszło im odbywać karę pozbawienia wolności³. Ich udział w populacji więziennej jest stosunkowo niewielki⁴, jednak odwrotnie proporcjonalny do zainteresowania i kontrowersji, jakie wzbudzają. Tym samym uprawnione wydaje się postawienie pytania o cele, jakie spełniać ma w polskim

systemie penitencjarnym klasyfikacja osadzonych jako niebezpiecznych, a w dalszej kolejności udzielenie odpowiedzi, czy są one skutecznie realizowane.

Przesłanki klasyfikacji osadzonych jako niebezpiecznych

Zgodnie z art. 88a § 1 KKW za stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu można uznać skazanego, który popełnił przestępstwo o bardzo wysokim stopniu społecznej szkodliwości. Ustawodawca dokonuje przykładowego⁵ wyciszczenia czynów karalnych, które charakteryzują się „bardzo wysokim stopniem społecznej szkodliwości”, jednocześnie dzieląc je na trzy grupy: a) przestępstwa stwarzające zagrożenie społeczne, b) przestępstwa zagrażające bezpieczeństwu zakładu oraz c) przestępstwa popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnianie przestępstw, zwłaszcza z uwagi na kierowniczą lub znaczącą rolę sprawcy w grupie lub związku. Dla przykładu, należy wskazać, że do pierwszej grupy ustawodawca zaliczył przestępstwa takie jak zamach na niepodległość lub integralność Rzeczypospolitej Polskiej, przestępstwa popełnione ze szczególnym okrucieństwem lub z użyciem broni

* Studentka V roku jednolitych magisterskich Stacjonarnych Studiów Prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

¹ Artykuł 88a § 1 ustawy z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j.: Dz.U. z 2019 r. poz. 676 ze zm., dalej jako: KKW).

² Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2224).

³ Warunki odbywania kary przez osadzonych „niebezpiecznych” określone zostały w art. 88b § 1 KKW.

⁴ W sierpniu 2019 r. w polskich jednostkach penitencjarnych przebywało 138 osadzonych „niebezpiecznych”, co w odniesieniu do ogólnej liczby osadzonych we wskazanym miesiącu, tj. 74 515 osób, daje procentowy wynik 0,19% (Statystyki Służby Więziennej dostępne na stronie: <https://sw.gov.pl/strona/statystyka--miesieczna> (dostęp z dnia 10 listopada 2019 roku)).

⁵ S. Leleńtal, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Wyd. 6, Warszawa 2017, Komentarz do art. 88a KKW, Legalis, dostęp z dnia 10 listopada 2019 roku.

palnej, materiałów wybuchowych albo łatwopalnych. Do drugiej należą czyny zabronione, których popełnienie, a niekiedy także usiłowanie w trakcie uprzedniego lub obecnego pozbawienia wolności, uzasadnia sklasyfikowanie osadzonego jako niebezpiecznego. Dotyczy to osób, które były organizatorami lub aktywnymi uczestnikami zbiorowego wystąpienia w zakładzie karnym, dopuściły się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub inną osobę zatrudnioną w zakładzie karnym, były sprawcą zgwałcenia, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo znęcały się nad skazanym, usiłowały lub uwolniły się z zakładu karnego typu zamkniętego. Jednak samo popełnienie przestępstwa z wyżej omówionego katalogu nie jest wystarczające dla uznania, iż osadzony stwarza poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego⁶. Przy podjęciu i każdorazowej weryfikacji przedmiotowej decyzji, komisja penitencjarna jako organ uprawniony, na podstawie art. 88a § 2 KKW, uwzględni: właściwości i warunki osobiste skazanego, motywacje i sposób zachowania się przy popełnieniu przestępstwa oraz rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, sposób zachowania się w trakcie pobytu w zakładzie karnym, stopień demoralizacji lub postępy w resocjalizacji, a w przypadku skazanego za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnianie przestępstw – zagrożenie dla porządku prawnego, które może wyniknąć z nawiązania przez skazanego bezprawnych kontaktów z innymi członkami grupy, w tym zwłaszcza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego albo dla czynności mających na celu ujawnienie mienia stanowiącego korzyść z popełnienia przestępstwa oraz fakt, że inni członkowie grupy lub związku przebywają na wolności.

Przyznanie osadzonemu statusu niebezpiecznego jako rozwiązanie czasowe

Ustawodawca nie określił granic temporalnych stosowania wobec osadzonych niebezpiecznych rygorów przewidzianych w art. 88b § 1 KKW. Wprowadził jednak mechanizmy, które mają zapobiegać nadmiernemu i automatycznemu przedłużaniu ich zastosowania, dając w ten sposób prymat zasadzie indywidualizacji wykonywania kary pozbawienia wolności. Uprawnione organy postępowania wykonawczego mogą dostosowywać długość tego okresu do sytuacji prawnej i faktycznej konkretnego skazanego, z uwzględnieniem jego indywidualnych cech i właściwości. W tym celu komisje penitencjarne obligatoryjnie, nie rzadziej niż co trzy miesiące, dokonują weryfikacji decyzji w przedmiocie uznania za niebezpiecznego (art. 76 § 1 pkt 7 KKW). Z kolei skazany i jego obrońca zyskali uprawnienie do żądania, nie częściej jednak niż co trzy miesiące, aby komisja wskazała przyczyny uzasadniające zarówno przyznanie statusu „N”, jak również zasadność stosowania wobec niego rygorów związanych z tą decyzją (art. 88b § 3 KKW). Wobec tego nieuprawnione wydaje się stosowanie reżimu wynikającego z art. 88b § 1 KKW przez cały okres wykonywania kary pozbawienia wolności przez skazanego niebezpiecznego. Należy zgodzić się, że „paradoksem penitencjarnym” jest „dążenie do poprawy skazanego przez odosobnienie od grona uczciwych ludzi, a pozostawienie w sytuacji zbliżającej przestępców do siebie”⁷. Tym większym paradoksem jest dążenie do zresocjalizowania osadzonego niebezpiecznego, rozumiane jako ponowne przystosowanie do funkcjonowania w społeczeństwie, przez utrzymywanie skazanego w maksymalnej

izolacji, która pozbawia go kontaktu nawet ze współosadzonymi. Dlatego ustawodawca nigdy nie utworzył odrębnego więzienia przeznaczonego dla osadzonych niebezpiecznych z całego kraju, nie stworzył szczególnego „podtypu” zakładu karnego ani nie opracował specjalnego systemu wykonywania kary. Hiperizolacja połączona z fizyczną bliskością „zwykłych” oddziałów dla pozostałych osadzonych oraz techniczna łatwość przemieszczania ich z celi „N” do zwykłego oddziału potwierdza, że w założeniu stosowanie rygorów związanych z przyznaniem statusu niebezpiecznego winno być rozwiązaniem czasowym.

Cele kary pozbawienia wolności

Ustawodawca wprost nie określa funkcji, jakie w polskim systemie penitencjarnym spełniać ma procedura kwalifikowania osadzonych jako niebezpiecznych, niemniej nie ulega wątpliwości, że nie może być ona analizowana w oderwaniu od przepisów normujących wykonywanie kary pozbawienia wolności w ogólności. Przyjmuje się, że: „Program minimum współczesnej penitencjarystyki zakłada, że człowiek nie powinien wyjść z zakładu karnego gorszy pod względem psychofizycznym, moralnym i kompetencji społecznych, zawodowych, niż do niego trafił”⁸. Wobec tego minimalnym zakładanym efektem kary pozbawienia wolności jest poprawa jurydyczna, a więc taka zmiana osobowości, która prowadzi do powstrzymania się od popełniania przestępstw po opuszczeniu więzienia. Efektem maksymalnym będzie poprawa moralna więźnia, rozumiana jako zmiana jego osobowości, która nastąpi wówczas, gdy po przeanalizowaniu dotychczasowego postępowania uzna on, że należy przestrzegać nie tylko norm prawnych, lecz także norm etycznych i moralnych, które są równie istotne w społecznej egzystencji co normy *stricte* prawne⁹.

Twórcy Kodeksu karnego wykonawczego z 1997 r. wychodząc „z koncepcji poszanowania praw człowieka do decydowania o sobie oraz realistycznego uznania faktu, że efektywne jest zwłaszcza takie oddziaływanie na dorosłego człowieka, które sam zaakceptuje i jako jego podmiot nawiąże współdziałanie z wychowawcami, nauczycielami, terapeutami itp.”¹⁰, odrzucili przymus resocjalizacji. W efekcie powyższego, zgodnie z treścią art. 67 § 1 KKW, wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanego postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Z uprawnieniem skazanego do resocjalizacji, niejako skorelowany został obowiązek administracji zakładu karnego zaoferowania określonych programów i zajęć, które pomogą skazanemu w zmianie postaw z aspołecznych na prospołeczne¹¹. W oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe,

⁸ J. Utrat-Milecki, Doktrynalne i normatywne źródła kryzysu więziennictwa, [w:] J. Utrat-Milecki (red.), Reformy prawa karnego. W stronę spójności i skuteczności, Warszawa 2013, s. 62.

⁹ L. Bogunia, T. Kalisz, W sprawie interpretacji art. 67 K.K.W. Rozważania o celach wykonywania kary pozbawienia wolności i kierunkach współczesnej polityki karnej, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 26, 2010, s. 127–128; T. Kalisz, A. Kwieciński, Cele izolacji penitencjarnej w perspektywie odrzucenia idei resocjalizacji, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji 2013, Nr 95, s. 122.

¹⁰ Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu karnego wykonawczego, [w:] Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami Kodeksu karny, Kodeks postępowania karnego, Kodeks karny wykonawczy, Warszawa 1998, s. 546.

¹¹ G.B. Szczygiel, Cele wykonywania kary pozbawienia wolności – kilka refleksji, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, tom XLIII, Wrocław 2017, s. 527.

⁶ Tamże.

⁷ J. Śliwowski, Tendencje abolicjonistyczne i skrajnie krytyczne w penitencjarystyce, [w:] B. Hołyst, Problemy współczesnej penitencjarystyki w Polsce, t. I, Warszawa 1984, s. 17.

podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne.

Cele wyodrębniania grupy osadzonych niebezpiecznych

Funkcja izolacyjna

Przy analizie grupy osadzonych niebezpiecznych zawsze na pierwszy plan będzie wysuwać się funkcja izolacyjna, określana także jako izolacyjno-zabezpieczająca¹². W początkowych okresach funkcjonowania oddziałów dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny „aż do przesady” skupiano się na ochronnym sposobie postępowania z niebezpiecznymi¹³. Odpowiedzią na tak prowadzoną politykę penitencjarną, były skargi wnoszone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁴, skutkujące najczęściej orzeczeniem przez Trybunał naruszenia przez polskie władze art. 3 (tj. zakazu tortur) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁵. Odniosło to skutek nie tylko w postaci zmian legislacyjnych, ale także wpłynęło na sposób myślenia o niebezpiecznych. Współcześnie na znaczeniu zyskuje „penitencjarny” sposób postępowania z tą grupą osadzonych, uwzględniający zróżnicowane zagrożenie płynące z ich strony¹⁶. Wciąż jednak poszukuje się skutecznego sposobu na pogodzenie konieczności ekstraordynaryjnej izolacji z realizacją celów penitencjarnych.

Ustawowe typy zakładów karnych charakteryzują się zróżnicowanym stopniem izolacji penitencjarnej, umożliwiając tym samym dostosowanie rygoru wykonywania kary pozbawienia wolności do stopnia niebezpieczeństwa, jakie dany skazany stanowi dla społeczeństwa. W zakładach karnych typu zamkniętego, przeznaczonych dla najgroźniejszych przestępców, granice te są mocno zawężone, zapewniając społeczeństwu najwyższy poziom bezpieczeństwa. Konsekwentnie należy przyjąć, że: „Zakład karny typu zamkniętego ze swej natury charakteryzuje się wysokim stopniem zabezpieczenia zakładu i izolacji skazanych”¹⁷, która jest wystarczająca dla skutecznej ochrony społeczeństwa oraz bezpieczeństwa zakładu. W tym kontekście warto rozważyć relację art. 88 do art. 88a KKW. Na gruncie pierwszego z przywołanych przepisów, ustawodawca przesądza, że osadzeni niebezpieczni stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, odbywają karę w zakładzie karnym typu zamkniętego. Następnie, już na gruncie art. 88a KKW stanowi, że tych samych niebezpiecznych osadza się w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego tego typu. Okazuje się zatem, że dla osadzonych sklasyfikowanych jako niebezpieczni na podstawie art. 88a § 1 KKW, ustawodawca tworzy szczególnie reżim, wielopoziomą

izolację w izolacji. Mamy zatem do czynienia z wielokrotną izolacją więźniów od społeczeństwa oraz od współosadzonych¹⁸. Nie można jej jednak uzasadniać w dalszym ciągu ochroną społeczeństwa, gdyż ją ma zapewniać reżim panujący w zakładzie karnym typu zamkniętego. Słusznie zauważają T. Bulenda i R. Musidłowski, że między zagrożeniem społecznym ze strony przestępcy skazanego przez sąd na karę pozbawienia wolności i niezaliczonym do niebezpiecznych a zagrożeniem przestępcy skazanego na terminową karę pozbawienia wolności i zaliczonego przez komisję penitencjarną do niebezpiecznych, nie występuje w kontekście ochrony społeczeństwa istotna różnica. Dla pierwszego mają jednak wystarczać standardowe warunki panujące w zakładzie karnym typu zamkniętego, a dla drugiego nie.¹⁹

Funkcja penalna

Z całą pewnością osadzenie na oddziale przeznaczonym dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, ze względu na obowiązujący surowy reżim, realizuje również funkcję penalną. Dotyczy to szczególnie osób sklasyfikowanych jako niebezpieczne na podstawie art. 88a § 1 pkt 2 KKW. Ustawodawca w przywołanym przepisie zawarł najcięższe i najgroźniejsze w skutkach przewidziane w katalogu kar dyscyplinarnych w art. 143 KKW. Wobec powyższego warto rozważyć, czy w sytuacjach wymienionych na gruncie art. 88a § 1 pkt 2 KKW zastosowanie kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, nie okazałoby się wystarczające dla zrealizowania jednocześnie funkcji izolacyjnej i penalnej. W tym celu należy porównać oba rozwiązania normatywne.

Kara dyscyplinarna ustanowiona w art. 143 § 1 pkt 8 KKW polega na osadzeniu skazanego pojedynczo w celi oraz uniemożliwieniu mu kontaktów ze współosadzonymi. Można ją wymierzyć osobie, która popełniła przekroczenie naruszające w poważnym stopniu dyscyplinę i porządek obowiązujący w zakładzie karnym. W doktrynie podnosi się, że jest to najcięższy rodzaj kary dyscyplinarnej, polegający niejako na „dodatkowym uwięzieniu osoby już pozbawionej wolności, przejawiającym się w drastycznym ograniczeniu jej praw i kontaktu z otoczeniem w jednostce penitencjarnej”²⁰. Badania przeprowadzone przez Rzecznika Praw Obywatelskich obejmujące przypadki wymierzenia tej kary w 1999 r.²¹ ujawniły, że stosowano ją najczęściej za popełnienie przekroczenia dyscyplinarnego polegającego na agresywnym zachowaniu wobec przełożonych oraz wobec innych skazanych i tymczasowo aresztowanych, niedozwolonych formach kontaktów z innymi osadzonymi, nieprzestrzeganiu ustalonego porządku wewnętrznego, niewykonywaniu poleceń przełożonych, samouszkodzeniu, zniszczeniu mienia, poważnym zakłócaniu spokoju i porządku, próbie przemytu narkotyków, ucieczce z zatrudnienia na zewnątrz zakładu karnego.

¹² T. Kalisz, Osadzeni niebezpieczni. Procedura kwalifikacji, jej weryfikacja oraz zakres ograniczeń, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, tom XLIII, Wrocław 2017, s. 177.

¹³ T. Bulenda, R. Musidłowski, O więźniach niebezpiecznych w kontekście ochrony praw człowieka, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2008, Nr 60, s. 28.

¹⁴ Wyroki przeciwko Polsce: *Piechowicz v. Polska* — skarga Nr 20071/07; *Horych v. Polska* — skarga Nr 13621/08; *Karykowski v. Polska* — skarga Nr 653/12; *Prus v. Polska* — skarga Nr 5136/11; *Romaniuk v. Polska* — skarga Nr 59285/12; *Paluch v. Polska* — skarga Nr 57292/12; *Świdorski v. Polska* — skarga Nr 5532/10. Wszystkie orzeczenia wraz z uzasadnieniami dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości — <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/> (dostęp: 30.10.2019).

¹⁵ Tekst Europejskiej Konwencji Praw Człowieka dostępny pod adresem: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_POL.pdf.

¹⁶ T. Bulenda, R. Musidłowski, O więźniach niebezpiecznych w kontekście ochrony praw człowieka, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2008, Nr 60, s. 28.

¹⁷ Z. Hołda, K. Postulski, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Gdańsk 2007, s. 365.

¹⁸ T. Bulenda, R. Musidłowski, O więźniach niebezpiecznych w kontekście ochrony praw człowieka, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2008, Nr 60, s. 35.

¹⁹ T. Bulenda, R. Musidłowski, O więźniach niebezpiecznych..., s. 36.

²⁰ I. Zgoliński, Komentarz do art. 143 KKW [w:] J. Lachowski (red.), Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, red. Warszawa 2018, Legalis.

²¹ R. Musidłowski, Karanie dyscyplinarne skazanych i tymczasowo aresztowanych (na przykładzie kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej) [w:] Stan i węzłowe problemy polskiego więziennictwa, cz. IV, RPO-MAT 2000, Nr 42, s. 308.

W 2008 r. ponownie przeprowadzono badania²², które wykazały, że omawiana kara była wymierzana za posiadanie środków psychotropowych (leków i narkotyków), odmowę poddania się testom na obecność narkotyku we krwi, bójkę w celi między współwięźniami, wymuszenia, samouszkodzenia, agresję wobec funkcjonariusza, odmowę przejścia do innej celi, niszczenie mienia oraz uprzednią wielokrotną karalność dyscyplinarną. Bezsprzecznie zatem praktyczny zakres jej zastosowania pokrywa się częściowo z regulacją art. 88a § 1 pkt 2 KKW.

W dalszej kolejności należy zauważyć, że umieszczenie w celi izolacyjnej może trwać – zgodnie z przepisami ustawy – maksymalnie 28 dni, a skierowanie na okres przekraczający 14 dni wymaga każdorazowo zgody sędziego penitencjarnego. Wobec osadzonych niebezpiecznych, ustawodawca wprawdzie nie wprowadził minimalnych ani maksymalnych okresów stosowania reżimu „N”, jednak z uwagi na regulację art. 76 § 1 pkt 7 KKW można zaryzykować stwierdzenie, że najczęściej będzie ono stosowane przez minimum trzy miesiące tj. do pierwszej obligatoryjnej weryfikacji decyzji o nadaniu tego statusu. Co równie istotne, w regulacji ustawowej poświęconej karom dyscyplinarnym, ustawodawca na gruncie art. 145 KKW określa dyrektywy ich wymiaru stanowiąc, że każdorazowo uwzględni się stopień zawinienia i zasady indywidualizacji, mając w szczególności na względzie rodzaj i okoliczności czynu, stosunek do popełnionego przekroczenia, dotychczasową postawę, cechy osobowości i stan zdrowia skazanego oraz cele wychowawcze. Zważywszy, że popełnienie czynów, o których mowa w art. 88a § 1 pkt 2 KKW, ma miejsce w warunkach izolacji penitencjarnej, właściwsze byłoby zastosowanie przy ich ocenie wyżej wskazanych dyrektyw zamiast art. 88a § 2 KKW, gdyż są one bardziej precyzyjne, silniej skorelowane z warunkami panującymi w zakładzie karnym oraz pozwalają ograniczyć ocenę skazanego jedynie do konkretnego czynu popełnionego w warunkach uwięzienia. W konsekwencji uznając, że obie instytucje pełnią funkcję penalną, zaproponowane działania stanowiłyby rozwiązanie sprawiedliwsze z punktu widzenia sprawcy. Nie można przy tym pomijać faktu, że w obowiązującym stanie prawnym kara dyscyplinarna osadzenia w celi izolacyjnej przewidziana jest za „przekroczenie naruszające w poważnym stopniu obowiązującą w zakładzie karnym dyscyplinę i porządek”, natomiast w art. 88a § 1 pkt 2 KKW jest mowa o przestępstwach spenalizowanych na gruncie Kodeksu karnego. Warto jednak poddać pod rozważenie, czy ze względu na specyfikę tych czynów zabronionych i fakt, że są one nierozzerwalnie związane z – niekiedy wieloletnim – przebywaniem sprawcy w środowisku izolacji penitencjarnej, celowe nie byłoby zastosowanie wobec tej grupy osadzonych warunków przewidzianych w art. 143 KKW zamiast angażowania często nadmiernych środków technicznych, osobowych i finansowych na długotrwałe izolowanie ich w warunkach oddziałów „N”.

Funkcja zapobiegawcza

Przechodząc do omówienia kolejnej funkcji, należy odwołać się tym razem do trzeciej grupy przestępstw będących podstawą osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego. Mowa tu o sprawcach czynów zabronionych popełnionych w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnianie przestępstw, zwłaszcza z uwagi na ich kierowniczą lub

znaczącą rolę w grupie lub związku, czyli członków takich grup/związków, którzy popełnili przestępstwo²³. Zatem o skazanych na podstawie art. 65 KK²⁴, a nie o osobach skazanych na podstawie art. 258 KK za przestępstwo formalne przynależności do zorganizowanej grupy przestępczej. Ustawodawca postanowił w art. 88a § 2 pkt 5 KKW, że decydując o sklasyfikowaniu tych osadzonych jako niebezpiecznych, trzeba przede wszystkim uwzględnić zagrożenie dla porządku prawnego, które może wynikać z nawiązania przez skazanego bezprawnych kontaktów z innymi członkami grupy, w tym zwłaszcza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego lub dla czynności, mających na celu ujawnienie mienia stanowiącego korzyść z popełnienia przestępstwa oraz fakt, że inni członkowie grupy lub związku przebywają na wolności.

Funkcję zapobiegawczą można rozpatrywać na dwóch płaszczyznach. Pierwsza z nich odnosi się do zapewnienia bezpieczeństwa osobistego skazanych/tymczasowo aresztowanych, względnie innych osób biorących udział w postępowaniu karnym. Druga płaszczyzna dotyczy zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, w tym również na etapie postępowania przygotowawczego. Ustawodawca uznał, że system penitencjarny musi chronić osoby, które współpracując z organami ścigania przyczyniają się do ujęcia i skazania niebezpiecznych przestępców, narażając się jednocześnie na odwet z ich strony. Mowa tu przede wszystkim o świadkach koronnych²⁵ i osadzonych tzw. szczególnie chronionych, o których stanowi art. 88d KKW. W efekcie mogą być one chronione w warunkach reżimu określonego dla niebezpiecznych, o ile wyrażą na to zgodę. Równocześnie ustawodawca zapewnia prawidłowy przebieg postępowania karnego, zapobiegając nieuprawnionym ingerencjom, na przykład przez uniemożliwienie wywierania nielegalnego wpływu na treść zeznań składanych przez świadków.

Niezależnie od tego skazani sklasyfikowani jako niebezpieczni, o których mowa w art. 88a § 1 pkt 3 KKW, objęci są ochroną tożsamą z tą, którą otrzymują osoby zasłużone dla wymiaru sprawiedliwości. Izolacja w warunkach oddziałów „N” spełnia wobec nich funkcję izolacyjną i zapobiegawczą. Z jednej strony, ze względu na „renomę”, jaką osoby te cieszą się w społeczności penitencjarnej, uzasadnione jest ich izolowanie, z drugiej – ustawodawca w ten sposób zapewnia jednocześnie ochronę prawidłowego toku postępowania karnego. W tym sensie osadzenie na oddziale dla niebezpiecznych stanowi niejako najdalej idący środek zapobiegawczy, nieznanym wprawdzie procedurze karnej, ale spełniający w istocie tożsame cele.

Podsumowanie

Niestety dotychczas w literaturze karnowykonalnej niewiele uwagi poświęcono funkcjom, jakie w polskim systemie penitencjarnym spełniać ma kwalifikowanie osadzonych jako niebezpiecznych. Niniejsze opracowanie stanowi próbę wskazania najistotniejszych z nich, choć nie ulega wątpliwości, że im dogłębniej analizę przepisów i praktyki się przeprowadzi, tym odpowiednio więcej szczegółowych funkcji można odkryć. Przykładowo, kontynuując rozważania nad czasowym charakterem statusu niebezpiecznego, można by wskazać na istnienie funkcji wychowawczej. O ile niebezpieczny ma powrócić do społeczności współosadzonych, jego pobyt na oddziale dla niebezpiecznych powinien doprowadzić do zdezaktualizowania przyczyn, które uzasadniały przyznanie mu tego

²² M. Nieleczna, W. Klaus, Wykonywanie przez polskie władze zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT). Raport z badań. [w:] W. Klaus, M. Nieleczna (red.), Przestrzeganie praw osób pozbawionych wolności. O monitorowaniu jednostek penitencjarnych, Warszawa 2008, s. 187.

²³ J. Lachowski, Komentarz do art. 88a KKW [w:] J. Lachowski (red.), Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 2018, Legalis.

²⁴ Ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (t.j.: Dz.U. z 2019 r. poz. 1950, dalej jako: KK).

²⁵ Ustawa z 25.6.1997 r. o świadku koronnym (t.j.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1197).

statusu. Niemniej jednak godzi się zauważyć, że podstawowym celem osadzania skazanych stwarzających poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego i zakładu karnego na oddziałach „N” jest realizacja funkcji izolacyjnej, a jedynie subsydiarnie funkcji penalnej i zapobiegawczej. Bez rozstrzygnięcia pozostanie natomiast pytanie, czy powyższe są przez nią skutecznie realizowane. Wynika to z opinii autora, że aktualnie omawiana instytucja jest nadużywana w tym sensie, że stosowana jest wobec osadzonych, wobec których konieczność ekstreordynaryjnej izolacji na tak długi okres czasu *de facto* nie istnieje. Dotyczy to między innymi skazanych, o których mowa w art. 88a § 1 pkt 2 KKW. Dobrą alternatywę dla oddziału dla niebezpiecznych stanowią w tym przypadku cele izolacyjne. Kara dyscyplinarna, o której mowa w art. 143 § 1 pkt 8 KKW, jawi się jako rozwiązanie bardziej elastyczne, humanitarne i w konsekwencji efektywniejsze zarówno z punktu widzenia konkretnego osadzonego, jak i całego systemu penitencjarnego. Pamiętając, że „skoro sensem kary jest ochrona wartości humanitarnych, to ona sama nie może przerodzić się w ich antytezę.”²⁶, powinno się wciąż poszukiwać nowych rozwiązań, które w przyszłości mogłyby stanowić dobrą alternatywę dla długoletniego, a przez to kosztownego izolowania skazanych niebezpiecznych w wydzielonych celach i oddziałach zakładów karnych typu zamkniętego.

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi próbę wskazania podstawowych funkcji, jakie w polskim systemie penitencjarnym realizować ma klasyfikowanie szczególnych osadzonych jako niebezpiecznych. Analiza materii ustawowej dotyczącej osadzonych niebezpiecznych pozwoliła na wyodrębnienie trzech podstawowych funkcji: izolacyjnej, penalnej i zapobiegawczej. Z uwagi na praktykę penitencjarną

²⁶M. Porowski, Funkcje administracji więziennej, [w:] B. Hołyst (red.), Problemy współczesnej penitencjarystyki w Polsce, t.I, Warszawa 1984, s.150.

za podstawową uznano funkcję izolacyjną, która realizowana jest, co do zasady, wobec wszystkich osadzonych niebezpiecznych, gwarantując bezpieczeństwo zarówno innym skazanych, jak i funkcjonariuszy oraz społeczeństwa. Za subsydiarnie uznano natomiast funkcje penalną i zapobiegawczą, ponieważ konieczność ich realizacji zależy każdorazowo od sytuacji prawnej i faktycznej konkretnego skazanego. W artykule wskazano także propozycje alternatywnych rozwiązań, które jawią się jako bardziej humanitarne i korzystne z punktu widzenia skazanych niebezpiecznych, jak i całego systemu penitencjarnego.

Słowa kluczowe: osadzeni niebezpieczni, wykonywanie kary pozbawienia wolności, klasyfikacja skazanych

Purposefulness of the classification of the prisoners as dangerous in the Polish penitentiary system

Summary

The aim of this article is to indicate the main functions of qualifying specific convicts as dangerous prisoners. Analysis of statutory legislation concerning dangerous prisoners, allowed to present three main functions: isolation, penalty and prevention. Having regard to penitentiary practice, isolation is considered a main function as it affects all dangerous prisoners in order to ensure safety of other convicts, prison officers and society. Penalty and prevention are recognized as additional to isolation because they depend on legal and actual circumstances related to individual dangerous prisoner. The author also presents alternative solutions which should be considered more humanitarian and profitable in the view of both dangerous prisoners and penitentiary system.

Keywords: dangerous prisoners, imprisonment, classification of convicts

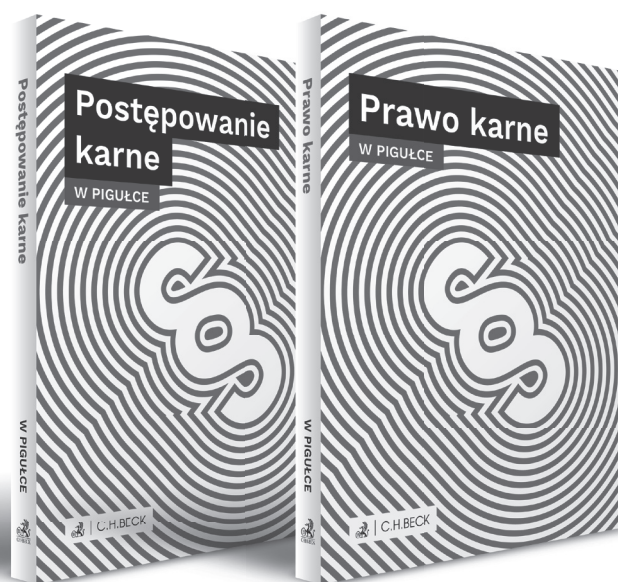

Prawo w pigułce

Powtarzaj

Zrób szybką powtórkę
przed egzaminem

www.student.beck.pl

mgr Karolina Kędziera

Pojęcie błędu medycznego oraz jego klasyfikacja

Problematyka odpowiedzialności za tzw. błędy medyczne jest coraz częściej przedmiotem nie tylko postępowań sądowych (tak karnych, jak i cywilnych), ale także porad prawnych udzielanych w ramach uniwersyteckich poradni prawnych. Rosnąca świadomość prawna społeczeństwa w zakresie praw pacjenta powoduje, że w razie wystąpienia niepowodzeń diagnostycznych czy terapeutycznych zarówno pacjenci, jak również członkowie ich rodzin, nierzadko dopatrują się przyczyny przedmiotowego niepowodzenia w zawinionym działaniu lekarza lub innych osób udzielających świadczeń medycznych. Wystąpienie błędu medycznego może uzasadniać dochodzenie naprawienia szkody zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej. Aby jednak móc analizować kwestię odpowiedzialności cywilnoprawnej, konieczne jest określenie czym ów błąd jest. Przedmiotem niniejszego opracowania jest próba zdefiniowania pojęcia błędu medycznego oraz przedstawienie możliwych sposobów jego klasyfikacji.

Błąd medyczny, błąd lekarski, błąd w sztuce medycznej

Pojęcia takie jak błąd medyczny, błąd w sztuce medycznej czy błąd lekarski od lat funkcjonują w dyskursie nie tylko prawniczym, lecz także publicznym i nierzadko traktowane są jako wyrażania synonimiczne. Tymczasem pojęcia te nie mają tego samego desygnatu. Błąd medyczny ma szersze znaczenie niż błąd lekarski. Błąd medyczny może zostać popełniany przez każdą osobę, która uczestniczy w procesie leczenia czy hospitalizacji, udzielając świadczeń medycznych, a więc nie tylko lekarza, ale także pielęgniarki, ratownika medycznego, położne itp. Niegdyś świadczeń medycznych udzielał pacjentowi niemalże wyłącznie lekarz, obecnie – z uwagi na bardzo dynamiczny rozwój medycyny – krąg wyspecjalizowanych podmiotów uczestniczących w procesie diagnozy i leczenia znacząco się poszerzył. Pod pojęciem czynności medycznych należy rozumieć wszelkie działania podejmowane zgodnie z obowiązującymi w medycynie metodami i procedurami, których obiektem jest organizm człowieka¹. Każda osoba podejmująca się czynności medycznych jest narażona na popełnienie błędu medycznego. Natomiast pojęcie błędu lekarskiego ma dużo węższe znaczenie i ściśle wiąże się z osobą lekarza². Niewątpliwie każdy błąd lekarski stanowi jednocześnie błąd medyczny, lecz nie każdy błąd medyczny będzie błędem lekarskim. Błędy lekarskie mogą być zatem kwalifikowane jako jeden z rodzajów błędów medycznych.

Odmiennego rodzaju wątpliwości wiążą się z zamiennym stosowaniem pojęć „błąd medyczny” i „błąd w sztuce medycznej”. Pojęcie „błąd w sztuce” jest o tyle mylące, że słowo „sztuka” sugeruje, że zawód lekarza może być wykonywany na podstawie swobodnego uznania niepodlegającego ścisłym ocenom. Obecnie medycyna w przeważającej mierze nie ma charakteru sztuki w takim

sensie. Sąd Najwyższy już w latach 50. XX w. wyraźnie stwierdził, że medycyna, należąca do nauk ścisłych, nie różni się od innych dziedzin naukowych, które zajmują się badaniem rzeczywistości materialnej i w związku z tym nie można jej ujmować w kategoriach sztuki, a lekarza postrzegać jako artysty. Dla wykonywania zawodu lekarza nie jest niezbędne posiadanie konkretnych umiejętności i talentów, a jedynie zdolności „rzemieślniczych”. Lekarz uczy się swojego zawodu podczas studiów, a następnie poszerza swoją wiedzę podczas prowadzonej praktyki, wraz ze zdobywanym doświadczeniem³. Medycyna powinna być więc współcześnie określana jako nauka stosowana, czy też technika, względnie rzemiosło, uprawiane na bazie naukowej – w tym sensie, że poddaje się obiektywnie stwierdzalnym prawidłom⁴. Zakwalifikowanie medycyny jako dziedziny nauk ścisłych nie było kwestionowane. Powyższy pogląd zyskał aprobatę, a Sąd Najwyższy w późniejszych orzeczeniach, m.in. wyroku z 29.4.1994 r.⁵, wyroku z 10.12.2002 r.⁶, wyroku z 12.2.2013 r.⁷, wielokrotnie odwoływał się do pojęcia „aktualnej wiedzy i nauki medycznej”. Obecnie odchodzi się od posługiwania się pojęciem „błąd w sztuce” w odniesieniu do błędów medycznych, jednak wciąż jeszcze pojawia się ono w orzeczeniach sądowych oraz doktrynie⁸. Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że ilekroć mowa o błędzie popełnionym przez lekarza powinno się jednolicie posługiwać terminem błąd lekarski, natomiast w odniesieniu do błędów popełnianych przez przedstawicieli innych zawodów medycznych pojęciem błąd medyczny.

Oba wskazane wyżej terminy stanowią wyrażenia języka prawniczego, nie zaś prawnego⁹. Z uwagi na brak definicji legalnej, przez

³ Wyr. SN z 8.12.1953 r. II K 811/53, niepubl; powołany za: A. Gałęska-Śliwka, Błędy medyczne...

⁴ M. Boratyńska, Błąd w sztuce medycznej jako podstawa odpowiedzialności, Publikacje Elektroniczne ABC, LEX 99709.

⁵ Wyr. SN z 29.4.1994 r., WR 70/94, OSNKW 1994, z. 11–12, poz. 70.

⁶ Wyr. SN z 10.12.2002 r., V KK 33/02, LEX Nr 75498.

⁷ Wyr. SN z 12.2.2013 r., II KK 124/12, LEX Nr 1277697.

⁸ Z. Marek, Błąd medyczny, Kraków, 1999, s. 37.

⁹ *Ibidem.* s. 298.

* Doktorantka w Zakładzie Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego na Wydziale Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

¹ D. Korytkowska, Pojęcie błędu medycznego i zdarzenia medycznego, Acta Universitatis Lodzianensis Folia Oeconomica 2012, Nr 274, s. 65.

² A. Gałęska-Śliwka, Błędy medyczne i lekarskie, Publikacje Elektroniczne ABC, LEX 469864557.

przedstawiciele doktryny i praktyków prawa pojęcia te definiowane są na wiele sposobów¹⁰.

W XIX w. pod pojęciem błędu medycznego rozumiano niestosowanie się podczas zabiegu leczniczego do zasad wiedzy medycznej reprezentowanej przez miarodajne koła lekarskie, które odpowiadają od dawna przyjętym poglądom rozważnych lekarzy i nie podlegają już dyskusji jako oparte na jednomyślnej opinii. Konsekwencją poczynionych błędów było nierozumne uszkodzenia ciała lub pozbawienie życia pacjenta. Jako ich przyczynę wskazywano nieświadomość obowiązujących zasad, jak również popełnianie zaniedbania¹¹. Kryterium zgodności działań lekarza z powszechnie przyjętymi i ugruntowanymi wskazaniami wiedzy medycznej było również podnoszone w XX-wiecznej literaturze przedmiotu. Zaczęto się wówczas odwoływać do wiadomości przeciętnej wymaganych od praktykującego lekarza, którego działaniom można było przypisać walor należytej staranności¹². Współcześnie postępowanie lekarza, jak również przedstawiciela innego zawodu medycznego, musi uwzględniać nie tylko przyjęte reguły postępowania wypracowane przez naukę, ale także przez praktykę. Coraz większą wagę przywiązuje się nie tylko do powszechnie przyjętych wskazań wiedzy medycznej, lecz również do przyjętych standardów medycznych, które są wypracowywane przez towarzystwa naukowe w formie zaleceń. Standardy medyczne obejmują zarówno wskazania co do metod diagnostycznych (zalecenia co do rodzaju badań, częstotliwości ich wykonywania), metod leczniczych (zalecenia stosowania leków i dawek, metod nefarmakologicznych w tym zabiegów i interwencji chirurgicznych), metod zapobiegawczych – programy profilaktyczne, jak i kontroli procesu leczenia (badania kontrolne). Rozwój medycyny jako nauki, postępująca w tej dziedzinie specjalizacja, wpłynęły na rozwinięcie definicji błędu medycznego, który jest rozumiany jako naruszenie przez przedstawiciela zawodu medycznego (świadomego tego, że podejmuje czynność medyczną) obowiązujących go w konkretnym przypadku, wypracowanych na gruncie nauki i praktyki, reguł postępowania zawodowego wobec dóbr prawnych w postaci życia i zdrowia człowieka, które na gruncie prawa stanowi podstawę do stwierdzenia naruszenia obowiązku ostrożności¹³. Reguły te tworzą pewien schemat, zgodnie z którym osoby udzielające świadczeń medycznych powinny postępować. Po pierwsze nie powinny one podejmować się leczenia w zakresie, w którym nie posiadają dostatecznej biegłości, wyłączając przypadki nagłe, po drugie mają obowiązek dołożyć należytej staranności, po trzecie obowiązane są mieć dostateczne kwalifikacje, aby wszystko co robią w zakresie diagnostyki i leczenia mogło pozostawać co najmniej na poziomie aktualnej wiedzy¹⁴. Ustalenie zaistnienia błędu zależeć będzie od odpowiedzi na pytanie, czy postępowanie osoby uprawnionej do udzielania świadczenia medycznego w konkretnej sytuacji i z uwzględnieniem całokształtu okoliczności istniejących w chwili jego udzielania, a zwłaszcza tych danych, którymi wówczas osoba ta dysponowała lub mogła dysponować, zgodne było z wymaganiami aktualnej wiedzy i nauki

medycznej oraz powszechnie przyjętą praktyką¹⁵. Jednocześnie dla przyjęcia, że wobec wystąpienia błędu medycznego zachodzą przesłanki odpowiedzialności cywilnej niezbędne jest stwierdzenie elementu subiektywnego winy sprawcy¹⁶. Jedynie działanie zawinione może rodzić odpowiedzialność cywilnoprawną za popełniony błąd. Aby można było w sposób jednoznaczny stwierdzić, że wystąpił błąd medyczny należy również zbadać, czy lekarz bądź inny członek personelu medycznego dopuścił się zawinionego działania bądź zaniechania. Wystarczy zatem stwierdzenie chociażby winy nieumyślnej (zaniedbania, niedbalstwa), aby można było danej osobie przypisać odpowiedzialność cywilną.

W judykaturze próby zdefiniowania błędu medycznego były podejmowane już w latach 50. ubiegłego wieku. Sąd Najwyższy w wyroku z 1.4.1955 r.¹⁷ uznał, że błędem w sztuce lekarskiej jest czynność (zaniedbanie) lekarza w zakresie diagnozy i terapii, niezgodna z nauką medyczną w zakresie dostępnym dla lekarza. Natomiast zaniedbania lekarza w zakresie obowiązków otoczenia chorego opieką oraz w zakresie organizacji bezpieczeństwa higieny i opieki nad chorym nie są błędem w sztuce lekarskiej. W wyroku z 8.9.1972 r.¹⁸ SN uściślił, że ustalenie zaistnienia błędu w sztuce lekarskiej zależy od odpowiedzi na pytanie, czy postępowanie lekarza w konkretnej sytuacji i z uwzględnieniem całokształtu okoliczności istniejących w chwili zabiegu, a zwłaszcza tych danych, którymi wówczas dysponował lub mógł dysponować, zgodne było z wymaganiami aktualnej wiedzy i nauki medycznej oraz powszechnie przyjętej praktyki lekarskiej. W wyroku z 27.6.2017r.¹⁹ podkreślono obiektywny charakter błędu medycznego. Tak należy zakwalifikować działania i zaniechania lekarzy lub innego personelu medycznego będące wynikiem niezachowania należytej staranności, naruszające reguły wynikające z zasad wiedzy medycznej oraz deontologii określającej ich powinności zawodowe. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 11.5.2017r.²⁰ definiując błąd lekarski zastrzegł, że sam fakt jego wystąpienia nie przesądza o odpowiedzialności cywilnoprawnej. W razie uznania, że postępowanie lekarza było niezgodne ze sztuką lekarską, należy dokonać oceny, czy błąd w sztuce lekarskiej był zawiniony, tzn. czy stanowi on następstwo niedołożenia należytej staranności. Zasadą jest, że tylko błąd zawiniony subiektywnie przez lekarza pociąga za sobą odpowiedzialność cywilną przy spełnieniu się pozostałych przesłanek tej odpowiedzialności. Żeby natomiast stwierdzić, czy lekarzowi można postawić zarzut, że gdyby nie dopuścił się niedbalstwa i zachował wymaganą w danych warunkach staranność, wykorzystując wszelkie dostępne mu metody i środki, mógł błędu uniknąć i tym samym nie dopuścić do wyrządzenia szkody, konieczne jest porównanie jego postępowania z przyjętym dla niego standardem powinnego działania. Jeśli porównanie to doprowadzi do wniosku, że wzorcowy dobry lekarz w identycznych okolicznościach uniknąłby popełnienia błędu w sztuce lekarskiej i wyrządzenia pacjentowi szkody, oznacza to, że błąd był zawiniony. Ocena postępowania lekarza z punktu widzenia możliwości postawienia mu zarzutu winy wymaga uwzględnienia stanu wiedzy medycznej istniejącego w chwili, w której konkretny lekarz podjął decyzję co do sposobu postępowania. Powyższe uwagi Sądu Apelacyjnego można odnieść

¹⁰ A. Engler-Jakubiak, Organizacyjny błąd medyczny, Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 2013, Nr 27, s. 275–288.

¹¹ P. Zieliński, Kilka słów o pojęciu oraz rodzajach błędów medycznych, *Medyczna Wokanda* 2016, Nr 8, s. 187–188.

¹² J. Sawicki, Błąd sztuki przy zabiegu leczniczym w prawie karnym, Warszawa 1965, s. 68.

¹³ A. Liszewska, Odpowiedzialność karna za błąd w sztuce lekarskiej, Kraków 1998, s. 28; M. Nesterowicz, *Prawo Medyczne*, Toruń 2016, s. 237.

¹⁴ T.B. Kulik, A. Pacian, J. Pacian, Błąd medyczny, a odpowiedzialność karna lekarza, *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis* 2008, Nr 31, s. 17.

¹⁵ C. Strojny, Postępowanie sądowe ws. odszkodowań za błędy medyczne, [w:] B. Kmieciak (red.), *Prawo i Medycyna*. Tom I. Między standardem, a odpowiedzialnością, Warszawa, 2019, s. 262.

¹⁶ M. Nesterowicz, *Prawo...*, s. 237.

¹⁷ Wyr. SN z 1.4.1955 r. IV CR 39/54, OSN 1957, Nr 1, poz. 7.

¹⁸ Wyr. SN z 8.9.1972 r. I KR 116/72, OSNKW 1974, Nr 2, poz. 26.

¹⁹ Wyr. SN z 27.6.2017 r. II CSK 69/17, LEX Nr 2342153.

²⁰ Wyr. SA w Szczecinie z 11.5.2017 r. I ACa 560/15, LEX Nr 2376937.

także do błędu medycznego i rozciągnąć na działanie przedstawicieli innych zawodów medycznych.

Orzecznictwo sądów powszechnych oraz SN jest bogatym źródłem wiedzy o tym, jakie konkretne działania i zaniechania są kwalifikowane jako błędy medyczne. Ich prezentowanie i analizowanie przekracza jednak ramy niniejszego opracowania.

Zdarzenie medyczne

Innym pojęciem, które bywa błędnie utożsamiane z błędem medycznym, a w konsekwencji wymaga omówienia, jest pojęcie zdarzenia medycznego. Termin ten ma szersze znaczenie niż błąd medyczny czy błąd lekarski²¹. W przeciwieństwie do nich ma charakter normatywny i zostało wprowadzone do ustawy z 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta²² nowelizacją z 2011 r.²³ Zgodnie z art. 67a PrPacRPPU termin zdarzenie medyczne odnosi się do zakażenia pacjenta biologicznym czynnikiem chorobotwórczym, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta albo śmierci pacjenta będącego następstwem niezgodnych z aktualną wiedzą medyczną: diagnozy, jeżeli spowodowała ona niewłaściwe leczenie albo opóźniła właściwe leczenie, przyczyniając się do rozwoju choroby, leczenia, w tym wykonania zabiegu operacyjnego, zastosowania produktu leczniczego lub wyrobu medycznego. Fundamentalnym celem ustanowienia art. 67a PrPacRPPU jest stworzenie podstawy do obciążenia szpitali odpowiedzialnością za szkody wynikłe z następstw niestosowania wskazań aktualnej wiedzy medycznej wyrządzone przez personel zatrudniony w tym szpitalu. Zdarzeniem medycznym jest naruszenie przez osoby wykonujące zawód medyczny obowiązujących przy wykonywaniu czynności medycznych, wypracowanych na gruncie nauki i praktyki reguł postępowania zawodowego zgodnych z aktualną wiedzą medyczną²⁴. Pojęcia błędu i zdarzenia medycznego różnicuje m.in. kwestia konieczności wykazania, kto doprowadził do powstania szkody. Warto zwrócić uwagę, że przepisy powyższej ustawy stosuje się do zdarzeń medycznych będących następstwem udzielania świadczeń zdrowotnych wyłącznie w szpitalu w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej. O zdarzeniach medycznych orzekają powołane na mocy art. 67e ww. ustawy wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych²⁵.

Klasyfikacja błędów medycznych

Błąd medyczny jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, ponieważ jego występowanie nie ogranicza się jedynie do procesu leczenia, lecz rozciąga się na wszystkie świadczenia medyczne również takie, których celem jest profilaktyka, opiniowanie o stanie zdrowia, rokowania itp. Podobnie jak nie ma jednej ogólnie przyjętej definicji błędu medycznego, tak brak w literaturze zgodności co do klasyfikacji błędów medycznych. Niewątpliwie błąd taki może wystąpić na każdym etapie procesu diagnostycznego czy terapeutycznego, stąd podstawowa typologia obejmuje błąd diagnostyczny oraz terapeutyczny, które określane są również mianem błędów decyzyjnych²⁶. W ramach błędów diagnostycznych dodatkowo są wy-

odrębnianie błędy o charakterze pozytywnym i negatywnym.²⁷ Powszechnie przyjmuje się także występowanie błędów wykonawczych (technicznych), profilaktycznych, rokowania (prognozy) oraz opiniodawczych²⁸. Odmienny charakter mają błędy organizacyjne i informacyjne, które także umownie zaliczane są do błędów medycznych²⁹. Prezentowane klasyfikacje błędów medycznych mają charakter umowny i nie tworzą zamkniętego katalogu.

Błąd diagnostyczny jest tym, który wywiera zwykle najdonioślejsze konsekwencje, wpływa bowiem ujemnie na cały dalszy proces leczenia chorego, a jego skutki nierzadko są nieodwracalne. Polega bądź na mylnym stwierdzeniu nieistniejącej choroby, bądź częściowej na nierozpoznanie rzeczywistej choroby pacjenta, co prowadzi następnie do pogorszenia stanu jego zdrowia³⁰. Stąd wyodrębnienie w ramach błędu diagnostycznego błędu pozytywnego i negatywnego. Najczęściej za błędnym rozpoznaniem postępuje w ślad błędna terapia. Pod pojęciem błędu terapeutycznego rozumie się wszelkie czynności związane z postawioną diagnozą, m.in. podawanie leków, przeprowadzanie operacji. W przypadku błędu terapeutycznego można wyróżnić dwie grupy sytuacji, w których błąd ten wystąpił. Pierwsza, w której błąd terapeutyczny jest efektem wcześniejszego błędnego postawienia diagnozy, druga, w której stosowano nietrafne leczenie w momencie, gdy właściwie rozpoznano chorobę³¹.

Inną kategorią błędu medycznego jest błąd wykonawczy, nazywany także technicznym, sprowadzający się do niewłaściwego wykonania prawidłowej decyzji w zakresie diagnozy czy podjętej terapii³². Najczęściej błąd ten popełniany jest w trakcie skomplikowanych zabiegów (zabiegi operacyjne) albo w trakcie zabiegów wymagających zastosowania określonych urządzeń technicznych (aparatury RTG). Błąd techniczny nie zawsze jest kwalifikowany jako błąd medyczny, często uznany jest za zaniedbanie czy zwykłą pomyłkę³³. Nie mniej istotny z perspektywy pacjenta jest popełniony przez lekarza błąd rokowania, który występuje w razie wyrażenia niewłaściwej prognozy, co do stanu zdrowia chorego (np. stwierdzenie czasowej niezdolności do pracy w sytuacji, gdy istnieją przesłanki do stwierdzenia trwałej niezdolności)³⁴. Błąd ten nie zawsze wpływa ujemnie na proces leczenia, jeżeli jednak łączy się z błędem diagnostycznym może wywołać poważne i nieodwracalne skutki w postaci pogorszenia stanu zdrowia pacjenta³⁵.

Bezpośrednio z procesem diagnozy i leczenia nie wiążą się natomiast błędy opiniodawcze oraz profilaktyczne. Pierwszy z nich odnosi się do błędnych opinii, zaświadczeń, orzeczeń wydawanych wbrew zasadom wiedzy, drugi zaś jest popełniany, gdy naruszenie reguł wiedzy i dobrej praktyki lekarskiej zostanie popełnione w związku z działalnością profilaktyczną³⁶.

²⁷ Z. Marek, Błąd..., s. 84; M. Nesterowicz, Prawo...s. 239.

²⁸ M. Kościelniak, Odpowiedzialność za ... <https://mu.rf.gov.pl/56/art-8.html> (dostęp: 15.10.2019 r.), L. Podciechowski, A. Królikowska, P. Hincz i J. Wilczyński, Perinatologia, Neonatologia ...,s.288–292.

²⁹ L. Podciechowski, A. Królikowska, P. Hincz i J. Wilczyński, Perinatologia, Neonatologia i Ginekologia, tom 2, Nr 4, 2009, s.288–292.

³⁰ M. Nesterowicz, Prawo...s. 239.

³¹ A. Fiutak, Klasyfikacja błędów medycznych, Medycyna Rodzinna 2010, Nr. 2, s. 50–55.

³² A. Wójcik, Problematyka odpowiedzialności karnej lekarza za błędy w sztuce lekarskiej [w:] Prawo i Medycyna, Tom I, Między standardem a odpowiedzialnością, Warszawa 2019, s. 248.

³³ A. Fiutak, Klasyfikacja błędów..., s. 50–55.

³⁴ M. Kościelniak, Odpowiedzialność..., <https://mu.rf.gov.pl/56/art-8.html> (dostęp: 15.10.2019 r.).

³⁵ E. Wieczorek, Odpowiedzialność cywilnoprawna względem pacjenta za błąd w sztuce medycznej [w:] M. Podgórska, Choroby XXI wieku – wyzwania w pracy fizjoterapeuty, Gdańsk, 2017, s. 294.

³⁶ L. Podciechowski, A. Królikowska, P. Hincz i J. Wilczyński, Perinatologia, ...,s. 288–292.

²¹ K. Lenczowska-Soboń, Ustalenie zdarzenia medycznego, Publikacje Elektroniczne ABC, <https://sip.lex.pl/#/publication/469909095> (dostęp 10.10.2019 r.).

²² Ustawa z 6.11.2008 r. o prawach pacjentach i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2019 r. poz. 1127 ze zm.), dalej jako: PrPacRPPU.

²³ Ustawa z 28.4.2011 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. Nr 113 poz. 660)

²⁴ D. Karkowska, Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz, wyd. III. LEX, 2016.

²⁵ A. Engler-Jakubiak, Organizacyjny błąd..., s. 276.

²⁶ M. Nesterowicz, Prawo ... s.239.

Odmienne charakter mają błędy organizacyjne oraz informacyjne. Błędy organizacyjne pojawiają się zawsze wtedy, gdy uszczerbek na zdrowiu pacjenta powstał na skutek złej organizacji pracy lekarzy i pozostałego personelu medycznego czy też wadliwego działania szpitala. Do tej kategorii błędów zalicza się wszelkiego typu niepoprawne decyzje kierowników zespołów (ordynatorów, kierowników klinik, szefów zespołów operacyjnych), osób kierujących jednostkami³⁷. Błąd informacyjny polega na zaniechaniu przekazania przez lekarza informacji określonych w art. 31 ust. 1 ustawy z 2.11.2005 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 537 ze zm.), w myśl którego lekarz ma obowiązkiem udzielać pacjentowi lub jego ustawowemu przedstawicielowi przystępnej informacji o jego stanie zdrowia, rozpoznaniu, proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych, leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu³⁸. Zarówno błąd organizacyjny, jak i informacyjny nie stanowią naruszenia zasad wiedzy medycznej i nie występują w związku z podejmowanymi czynnościami medycznymi. Błędy te są z reguły konserwacją nieprawidłowości o charakterze organizacyjno-administracyjnym.

Podsumowanie

Pojęcie błędu medycznego nieustannie ewoluuje, pozostając przedmiotem zainteresowania przedstawicieli doktryny i judykatury. W przeszłości błąd medyczny łączono niemalże wyłącznie z osobą lekarza, dziś termin ten dotyczy wszystkich przedstawicieli zawodów medycznych. Nieustanny rozwój medycyny powoduje, że błędy medyczne przybierają coraz to nowe formy. Błąd taki może zaistnieć na każdym etapie kontaktu pacjenta z osobą udzielającą świadczenia medycznego, poczynając od momentu stawiania diagnozy, wyboru metody leczenia i jej wdrażania, przez opiniowanie o stanie zdrowia pacjenta, a także wdrażanie profilaktyki czy formułowanie rokowań. Podejmowane w literaturze przedmiotu próby sklasyfikowania błędów medycznych mają przede wszystkim na celu uporządkowanie wielości stanów faktycznych, które kryją się pod pojęciem błędu medycznego. Wyodrębnianie rodzajów błędów stanowi także próbę zdefiniowania ich przyczyn, co jest istotne dla opracowywania strategii ich eliminacji. Prawidłowe zakwalifikowanie stwierdzonego błędu może mieć również wpływ na krąg podmiotów odpowiedzialnych na gruncie prawa cywilnego. Nie każdy błąd będzie rodził odpowiedzialność lekarza lub przedstawiciela innego zawodu medycznego bezpośrednio udzielającego świadczenia medycznego, co jest szczególnie dobrze widoczne w odniesieniu do błędów organizacyjnych. Wyodrębnienie kategorii błędu organizacyjnego stwarza możliwość dochodzenia przez poszkodowanego pacjenta roszczeń od instytucji – szpitala,

innego podmiotu medycznego czy też Skarbu Państwa w przypadkach, gdy szkody powstałe wskutek wadliwej opieki medycznej nie zależały od niepoprawnych działań lekarzy, a były wynikiem czynników niezależnych od personelu medycznego³⁹. Podobnie zastosowanie niewłaściwej terapii nie w każdym przypadku będzie rodziło odpowiedzialność lekarza ją przeprowadzającego, ponieważ pierwotną przyczyną błędu może być niewłaściwa diagnoza, której postawienie będzie obciążać inny podmiot.

Streszczenie

Próby zdefiniowania „błędów medycznych” oraz ich scharakteryzowania są podejmowane zarówno przez przedstawicieli doktryny, jak i judykatury. Odwołując się do przyczyn i okoliczności ich występowania, usiłuje się dokonywać ich klasyfikacji, która pozwoliłaby na wskazanie podmiotów odpowiedzialnych, jak również opracowanie skutecznych mechanizmów ich sukcesywnego eliminowania. Wystąpienie błędu medycznego może stanowić podstawę do dochodzenia odszkodowania, zadośćuczynienia, a także renty. Problematyka błędów medycznych ma doniosłe znaczenie praktyczne, zarówno z uwagi na skalę występowania tego zjawiska, jak również negatywne skutki dla dóbr tak newralgicznych dla pacjentów, jak ich zdrowie i życie.

Słowa kluczowe: błąd medyczny, klasyfikacja błędów medycznych, odpowiedzialność cywilna.

The concept of medical error and its classification

Summary

The concept of medical error is not normative and is defined by doctrine and judicature. As a rule, it is assumed that a medical mistake is inadvertent bodily injury or deprivation of the patient's life by a doctor or other authorized person for therapeutic activities, due to ignorance of the rules or negligence. In the act on patient rights and the Patient Ombudsman, the legislator in art. 67a introduced the concept of a medical event, which has a broader meaning than the concept of medical error or medical malpractice. The literature on the subject presents various classifications of medical errors, a distinction between diagnostic and therapeutic errors is widely accepted. In addition, you can find an executive, opinion-making, preventative, informational, technical, organizational error, and a prognosis error. However, the adopted method of classifying medical errors has no impact on the issue of civil liability for the error found.

Keywords: medical error, classification of medical errors, civil liability

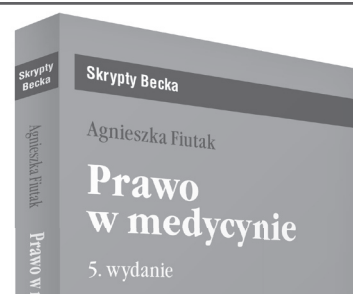
³⁷ A. Fiutak, Klasyfikacja błędów...s. 50–55.

³⁸ M. Kościelniak, Odpowiedzialność..., <https://mu.rf.gov.pl/56/art-8.html> (dostęp: 15.10.2019 r.).

³⁹ Z. Marek, Błąd medyczny, odpowiedzialność etyczno-deontologiczna i prawna lekarza, Kraków 2007, s. 76.

Prawo w medycynie

Dr Monika
Tenenbaum-Kulig*

Umowa darowizny zawierana na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami

Umowa darowizny została uregulowana przez ustawodawcę w Tytule XXXIII Księgi trzeciej Kodeksu cywilnego¹, tj. w art. 888–902 KC. Ponadto w niektórych pozakodeksowych aktach prawnych zamieszczona została regulacja szczególna dotycząca tej umowy. Taki akt prawny stanowi ustawa o gospodarce nieruchomościami². Możliwość dysponowania nieruchomościami Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego pod tytułem darmym została przez ustawodawcę ograniczona i poddana szczególnym wymogom ze względu na konieczność ochrony mienia publicznego, przeznaczonego do wykorzystania w interesie powszechnym oraz ogólną zasadę gospodarności, wyrażoną w art. 12 GospNierU³. Odmienności w porównaniu do zasad ogólnych dotyczą podmiotów mogących wystąpić jako strony umowy darowizny, wymogu uzyskania zgody określonego organu, treści umowy oraz odwołania darowizny. Celem niniejszej publikacji jest wskazanie przypadków, w których darowizna może zostać dokonana na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz zasygnalizowanie zachodzących wówczas różnic w porównaniu do ogólnej regulacji umowy darowizny. Z uwagi na ograniczone ramy publikacji poza zakresem rozważań pozostaje zagadnienie odwołania darowizny na podstawie przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ogólna charakterystyka umowy darowizny i jej skutków prawnych – w tej ostatniej kwestii wypada odesłać do bogatej literatury przedmiotu.

Wstęp

W art. 13 ust. 1 zd. 1 GospNierU ustawodawca wskazał, że – z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z ustaw – nieruchomości mogą być przedmiotem obrotu. Jednak w przykładowym wyliczeniu zamieszczonym w tym przepisie darowizna nie została wprost wymieniona. Ustawodawca wskazał w nim możliwość obciążenia nieruchomości ograniczonymi prawami rzeczowymi, nie precyzując jednak, czy czynność ta może zostać dokonana odpłatnie, czy pod tytułem darmym. Możliwość dokonania darowizny wynika jednak wprost z innych przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami. Należy tu wymienić następujące przypadki⁴. Artykuł 13 ust. 2 GospNierU stanowi o możliwości dokonania darowizny nieruchomości na cele publiczne, z zastrzeżeniem art. 59 ust. 1 GospNierU oraz o możliwości dokonania darowizny

nieruchomości między Skarbem Państwa a jednostką samorządu terytorialnego, a także między tymi jednostkami. Możliwe jest także dokonanie przez Ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa darowizny nieruchomości z zasobu Skarbu Państwa na rzecz fundacji oraz organizacji pożytku publicznego prowadzących działalność, o której mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 GospNierU, a więc działalność charytatywną, opiekuńczą, kulturalną, leczniczą, oświatową, naukową, badawczo-rozwojową, wychowawczą, sportową lub turystyczną, na jej cele statutowe (art. 59 ust. 1 w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 2 GospNierU). Ponadto Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Agencja Mienia Wojskowego mogą, na warunkach określonych w art. 59 ust. 1 GospNierU, dokonać na rzecz fundacji albo na rzecz organizacji pożytku publicznego darowizny nieruchomości, w stosunku do której wykonują prawa właścicielskie Skarbu Państwa, po uprzednim uzyskaniu zgody ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, a w zakresie nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po uprzednim uzyskaniu zgody ministra właściwego ds. rozwoju wsi (art. 59 ust. 5 GospNierU). Kolejną podstawą dokonania darowizny stanowi art. 22 ust. 1 GospNierU, zgodnie z którym nieruchomości stanowiące odpowiednio zasób

* Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

¹ Ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1025 ze zm., dalej jako: KC.

² Ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami, t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2204 ze zm., dalej jako: GospNierU.

³ E. Gniewek, Obrót nieruchomościami skarbowymi i samorządowymi, Kraków 1999, s. 315 i nast.

⁴ Niektórzy autorzy wskazują jednak, że na gruncie ustawy o gospodarce nieruchomościami wyróżnia się dwa rodzaje darowizny (określone w art. 13 ust. 2 GospNierU) – tak: A. Jakubowska, Ustawa o gospodarce nieruchomościami z komentarzem oraz aktami szczegółowymi, Warszawa 2010, s. 13.

nieruchomości Skarbu Państwa, województwa lub powiatu, przeznaczone w planach miejscowych pod budownictwo mieszkaniowe oraz na realizację związanych z tym budownictwem urządzeń infrastruktury technicznej, przekazuje się gminie, w drodze darowizny, na jej wniosek, jeżeli przemawia za tym ważny interes gminy i jeżeli cele te nie są lub nie mogą być realizowane odpowiednio przez Skarb Państwa, województwo lub powiat. Ponadto zgodnie z art. 14 ust. 2 GospNierU nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa mogą być nieodpłatnie obciążane na rzecz jednostek samorządu terytorialnego ograniczonymi prawami rzeczowymi, a nieruchomości stanowiące własność jednostek samorządu terytorialnego mogą być nieodpłatnie obciążane na rzecz Skarbu Państwa lub innych jednostek samorządu terytorialnego ograniczonymi prawami rzeczowymi.

We wszystkich powyższych przypadkach mamy do czynienia z darowizną. Zgodnie z art. 888 § 1 KC przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku. Świadczenie to może polegać między innymi na przeniesieniu własności nieruchomości (dotyczy to darowizny, o której mowa w art. 13 ust. 2 GospNierU, art. 59 ust. 1 w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 2 GospNierU, w art. 59 ust. 5 GospNierU oraz art. 22 ust. 1 GospNierU), czy na ustanowieniu ograniczonego prawa rzeczowego⁵ (co dotyczy darowizny, o której mowa w art. 14 ust. 2 GospNierU).

Należy także zwrócić uwagę na uznawanie w literaturze za darowiznę umowy o oddanie nieruchomości Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego w użytkowanie wieczyste na podstawie art. 14 ust. 1 GospNierU w jego poprzednim brzmieniu⁶. Konieczne jest więc rozważenie, czy pogląd ten zachowuje aktualność w obecnym stanie prawnym. Niektórzy autorzy dostrzegają darowiznę także w przypadku sprzedaży nieruchomości stanowiących przedmiot własności Skarbu Państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego za cenę niższą niż wartość rynkowa nieruchomości (art. 14 ust. 1 GospNierU)⁷. Przedmiotem rozważań będzie zatem analiza, czy w owych przypadkach mamy do czynienia z darowizną. Już teraz należy bowiem zasygnalizować, że w razie tzw. *negotium mixtum cum donatione* opowiedzenie się za tzw. teorią rzeczywistego podziału pozwala przyjąć, że została zawarta umowa odpłatna i darowizna⁸.

Darowizna nieruchomości Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego

Przechodząc do bardziej szczegółowej analizy należy wskazać, że ustawodawca zezwala na darowiznę nieruchomości na cele publiczne (art. 13 ust. 2 zd. 1 GospNierU). Brak określenia kryteriów podmiotowych dotyczących obdarowanego, co prowadzi do wniosku, że może być nim każdy podmiot prawa cywilnego,

realizujący cel publiczny⁹. Katalog celów publicznych w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami został zawarty w jej art. 6, z tym, że art. 6 pkt 10 GospNierU wskazuje, że celami publicznymi są inne cele publiczne, niż wymienione w art. 6 pkt 1–9 GospNierU, określone w odrębnych ustawach. Warto podkreślić, że katalog celów publicznych wymienionych w art. 6 GospNierU uważa się za posiadający charakter zamknięty w tym znaczeniu, że „inne cele”, o których mowa w art. 6 pkt 10 GospNierU oznaczają cele publiczne określone w odrębnych ustawach¹⁰. W każdym razie brak możliwości dokonania darowizny nieruchomości na cele publiczne z przeznaczeniem na cele niewymienione w ustawie o gospodarce nieruchomościami bądź w odrębnej ustawie z uzasadnieniem, że publiczny charakter tych celów przyjmowany jest w wyniku wykładni.

Darowizna na rzecz przedsiębiorcy musi spełniać wymogi określone w art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹¹. Zgodnie z tym przepisem z zastrzeżeniem innych postanowień przewidzianych w traktatach, wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi.

Darowiznie nieruchomości na cele publiczne ustawodawca przeciwstawia darowiznę nieruchomości dokonywaną między Skarbem Państwa a jednostką samorządu terytorialnego, a także między tymi jednostkami. W obu tych przypadkach niezbędne jest określenie w umowie darowizny celu, na który nieruchomość jest darowana (przy czym w pierwszym może chodzić jedynie o cele publiczne), a w razie jej niewykorzystania na ten cel darowizna podlega odwołaniu (art. 13 ust. 2 GospNierU).

Oprócz darowizny na cele publiczne ustawodawca zezwala na dokonanie darowizny nieruchomości z zasobu Skarbu Państwa na rzecz fundacji oraz organizacji pożytku publicznego, prowadzących działalność, o której mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 GospNierU, na jej cele statutowe (art. 59 ust. 1 w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 13 ust. 2 GospNierU). Dopuszczalna jest więc darowizna nieruchomości Skarbu Państwa na rzecz fundacji i organizacji pożytku publicznego, które prowadzą działalność charytatywną, opiekuńczą, kulturalną, leczniczą, oświatową, naukową, badawczo-rozwojową, wychowawczą, sportową lub turystyczną, bądź działalność pożytku publicznego, na jej cele statutowe. W literaturze wskazuje się, że chodzi o darowizny na rzecz fundacji założonych przez innych fundatorów niż Skarb Państwa¹². Z poglądem tym należy się zgodzić, ponieważ w art. 52 GospNierU ustawodawca oprócz wyposażenia, przewiduje także doposażenie państwowej osoby prawnej lub państwowej jednostki organizacyjnej. W każdym razie w art. 59 ust. 1 GospNierU ustawodawca odróżnia dokonanie darowizny od wyposażenia fundacji przez Ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa. W takiej umowie darowizny niezbędne jest określenie celu, na jaki darowana jest nieruchomość, będącego

⁵ Tak m.in. S. Grzybowski, [w:] S. Grzybowski (red.), System prawa cywilnego, t. III, cz. 2, Prawo zobowiązań – część szczegółowa, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 228; L. Stecki, Umowa darowizny, Warszawa–Poznań 1974, s. 21; idem, Darowizna, Toruń 1998, s. 47; M. Safjan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, Tom II, Komentarz do artykułów 450–1088, Warszawa 2005, s. 768; S. Dmowski, [w:] G. Bieniek (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego, Księga trzecia. Zobowiązania, tom 2, Warszawa 2006, wyd. 6, s. 706 i n.; J. Jezioro, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2016, s. 1590; R. Trzaskowski, [w:] J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Tom V, Zobowiązania, Część szczegółowa, Warszawa 2017, s. 592; M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna w polskim prawie zobowiązań, w druku.

⁶ Tak: E. Gniewek, Obrót..., s. 341.

⁷ Tak: *Ibidem*, s. 344 i n.

⁸ M. Safjan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny..., s. 768. Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna..., w druku.

⁹ A. Tułodziecki, [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2017, s. 130; E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2018, s. 176.

¹⁰ Tak: wyr. NSA w Krakowie z 10.10.2000 r., II SA/Kr 1010/00, ONSA 2001, Nr 4, poz. 186; uchw. SN z 17.7.2003 r., III CZP 46/03, OSNC 2004, Nr 10, poz. 153.

¹¹ Dz. Urz. UE C 326, s. 47.

¹² M. Wolanin, Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 1998, s. 192; E. Gniewek, Obrót..., s. 321.

celem statutowym fundacji bądź organizacji pożytku publicznego. W razie niewykorzystania nieruchomości na cel, na który nieruchomość została darowana, darowiznę odwołuje się (art. 59 ust. 2 GospNierU), a ponadto czynność prawna dokonana przez fundację albo organizację pożytku publicznego z naruszeniem art. 59 ust. 2 GospNierU jest nieważna (art. 59 ust. 3 GospNierU).

Ponadto Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Agencja Miennia Wojskowego mogą, na warunkach określonych w art. 59 ust. 1 GospNierU, dokonać na rzecz fundacji albo na rzecz organizacji pożytku publicznego darowizny nieruchomości, w stosunku do której wykonują prawa właścicielskie Skarbu Państwa, po uprzednim uzyskaniu zgody ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, a w zakresie nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po uprzednim uzyskaniu zgody ministra właściwego ds. rozwoju wsi (art. 59 ust. 5 zd. 1 GospNierU). Zgoda ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa jest wyrażana w formie aktu notarialnego (art. 59 ust. 6 GospNierU). Również w tym przypadku w razie niewykorzystania nieruchomości na cel, na który została ona darowana, darowizna podlega odwołaniu (art. 59 ust. 5 zd. 2 GospNierU). Odpowiednie zastosowanie znajduje również art. 59 ust. 3 GospNierU (art. 59 ust. 5 zd. 3 GospNierU).

Należy podkreślić, że darowizny dokonywane na podstawie art. 59 GospNierU mogą dotyczyć jedynie nieruchomości wchodzących w skład zasobu Skarbu Państwa, nie zaś nieruchomości należących do jednostek samorządu terytorialnego¹³. Wniosek ten wynika jasno z art. 59 ust. 1 i 5 GospNierU. W związku z powyższym w literaturze powstała rozbieżność poglądów, na jakiej podstawie jest możliwe dokonywanie darowizn na rzecz fundacji kosztem zasobu nieruchomości samorządowych przez właściwe organy gminy, powiatu bądź województwa¹⁴. W myśl jednego stanowiska dopuszczalne jest stosowanie art. 59 ust. 1 GospNierU przez analogię do nieruchomości gmin, które mogą być donatorami fundacji, zwłaszcza o celach zgodnych z interesami samorządu lokalnego¹⁵. Z kolei zdaniem E. Gniewka mimo że art. 13 ust. 1 GospNierU zastrzega na wstępie uniwersalną zasadę swobody obrotu, to w art. 13 ust. 2 GospNierU zostały wyrażone ograniczenia dopuszczalności rozporządzeń darmych. Prowadzi to autora do wniosku, że darowizna nieruchomości publicznych (w tym samorządowych) może zostać dokonana wyłącznie w granicach wyraźnie określonych w ustawie. Dopuszczalna jest więc darowizna nieruchomości samorządowych na rzecz fundacji (a obecnie również na rzecz organizacji pożytku publicznego – M. T.-K.), w celu umożliwienia realizacji celów publicznych określonych w art. 6 GospNierU – zgodna z art. 13 ust. 2 GospNierU¹⁶. Autor opowiada się ponadto przeciwko korzystaniu z fałszywych argumentów, rzekomo wywodzących się z ustawy o samorządzie gminnym¹⁷ – odnosząc to samo do ustawy o samorządzie

powiatowym¹⁸ i ustawy o samorządzie województwa¹⁹. Edward Gniewek podkreśla, że wyłączna kompetencja rady gminy do określania zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości (art. 18 ust. 2 pkt 9 lit a SamGminU) oraz tworzenia, likwidacji i reorganizacji przedsiębiorstw, zakładów i innych gminnych jednostek organizacyjnych (art. 18 ust. 2 pkt 9 lit. h SamGminU) nie oznacza kompetencji do dokonywania przez radę gminy darowizn na rzecz fundacji. Kwestie obrotu nieruchomościami samorządowymi regulują odrębne przepisy, zawarte w ustawie o gospodarce nieruchomościami²⁰. Autor słusznie wyklucza możliwość zastosowania art. 59 GospNierU dla uzasadnienia dopuszczalności darowizn nieruchomości należących do jednostek samorządu terytorialnego, odrzucając zarówno stosowanie *analogiae legis* z art. 59 GospNierU, jak i wykładnię rozszerzającą zawartych w nim norm prawnych ze względu na to, że art. 59 GospNierU wyraża wyjątek od generalnej reguły dokonywania darowizn, zawartej w art. 13 ust. 2 GospNierU i jako taki powinien być interpretowany ściśle, a ponadto brak podstaw do stwierdzenia istnienia luki prawnej²¹. W konkluzji autor zasadnie przyjmuje, że zarówno Skarb Państwa, jak i jednostki samorządu terytorialnego mogą dokonywać darowizn na rzecz fundacji na podstawie art. 13 ust. 2 GospNierU z przeznaczeniem nieruchomości na cele publiczne w rozumieniu art. 6 GospNierU, przy czym oczywiście nie może powstać dysnans między celami publicznymi w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami a celami fundacji w rozumieniu ustawy z 6.4.1984 r. o fundacjach²². Pogląd ten należy odnieść również do darowizny na rzecz organizacji pożytku publicznego. Równocześnie E. Gniewek opowiada się *de lege ferenda* za zastosowaniem podobnej normy prawnej, jak wyrażona w art. 59 ust. 1 GospNierU do jednostek samorządu terytorialnego.

Ustawodawca zezwala również na zawieranie umów darowizn nieruchomości między Skarbem Państwa i jednostką samorządu terytorialnego oraz między tymi jednostkami (art. 13 ust. 2 zd. 1 *in fine* GospNierU). Ze względu na wskazanie podmiotów mogących być stronami umowy darowizny, bez określenia, o którą stronę chodzi, zarówno Skarb Państwa, jak i jednostka samorządu terytorialnego mogą wystąpić w roli darczyńcy bądź obdarowanego²³. Umowa darowizny między jednostkami samorządu terytorialnego może być zawarta zarówno przez równorzędne jednostki samorządu terytorialnego, jak i przez jednostki różnego stopnia²⁴. W przypadku darowizn z art. 13 ust. 2 zd. 1 *in fine* GospNierU – w odróżnieniu od darowizn, o których mowa w art. 13 ust. 2 zd. 1 *in principio* GospNierU – ustawodawca nie wskazuje, że darowizna jest dokonywana na cele publiczne, jednak przedmiot darowizny z natury rzeczy będzie przeznaczony do wykonywania zadań ustawowych przez obdarowanego, to jest Skarb Państwa bądź jednostkę samorządu terytorialnego²⁵. Określenie celu darowizny jest w tej umowie niezbędne, a w razie niewykorzystania nieruchomości na ten cel darowizna podlega odwołaniu (art. 13 ust. 2 zd. 2 i 3 GospNierU).

Kolejną darowizną nieruchomości dokonywaną na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami jest darowizna nieruchomości stanowiących odpowiednio zasób nieruchomości Skarbu

¹³ E. Gniewek, Obrót..., s. 321 i n.

¹⁴ Problem ten poruszono na tle poprzedniego stanu prawnego, w którym art. 59 GospNierU stanowił o darowiznie na rzecz fundacji (zmiany wprowadzono ustawą z 24.4.2003 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. Nr 96, poz. 874 i ustawą z 28.11.2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2004 r. Nr 141, poz. 1492). Obecnie należy go więc analogicznie odnieść do darowizny na rzecz organizacji pożytku publicznego.

¹⁵ Tak: S. Kolanowski, A. Kolarski, Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 1998, s. 322.

¹⁶ E. Gniewek, Obrót..., s. 322.

¹⁷ Ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 506 ze zm., dalej jako: SamGminU.

¹⁸ Ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 511 ze zm.

¹⁹ Ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 512 ze zm.

²⁰ E. Gniewek, Obrót..., s. 323.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, s. 324.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

Państwa, województwa lub powiatu, przeznaczonych w planach miejscowych pod budownictwo mieszkaniowe oraz na realizację związanych z tym budownictwem urządzeń infrastruktury technicznej²⁶ na rzecz gminy. Darowizny tej dokonuje się na wniosek gminy, jeżeli przemawia za tym ważny interes gminy i jeżeli cele te nie są lub nie mogą być realizowane odpowiednio przez Skarb Państwa, województwo lub powiat (art. 22 ust. 1 zd. 1 GospNierU). W takiej umowie darowizny określa się cel, na który nieruchomości jest darowana, a w przypadku niewykorzystania nieruchomości na ten cel darowizna podlega odwołaniu, z zastrzeżeniem art. 22 ust. 2 GospNierU (art. 22 ust. 1 zd. 2 i 3 GospNierU), w myśl którego odstąpienie od odwołania darowizny następuje za zgodą odpowiednio wojewody, sejmiku województwa lub rady powiatu. Nie ulega wątpliwości, że – generalnie rzecz ujmując – celem tym jest budownictwo mieszkaniowe i realizacja urządzeń infrastruktury technicznej związanych z tym budownictwem, jednak w umowie darowizny cel powinien zostać odpowiednio skonkretyzowany²⁷. W przypadku darowizny, o której mowa, w roli obdarowanego może wystąpić jedynie gmina (przy czym chodzi wyłącznie o gminę, na której obszarze jest położona nieruchomość, mająca podlegać darowiźnie²⁸), zaś darczyńcą może być Skarb Państwa, województwo lub powiat. Ustawodawca wymaga, by nieruchomości, których dotyczy umowa, były przeznaczone w planach miejscowych pod budownictwo mieszkaniowe oraz na realizację związanych z tym budownictwem urządzeń infrastruktury technicznej. Konieczne jest takie określenie przeznaczenia nieruchomości w planie miejscowym, niewystarczająca jest więc decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu²⁹. Chodzi przy tym o nowe budownictwo mieszkaniowe i urządzenia infrastruktury technicznej związane z nowym budownictwem³⁰. Darowizna podlegająca art. 22 ust. 1 GospNierU może zostać dokonana wyłącznie na wniosek gminy, w którym wymagane jest określenie ważnego interesu gminy przemawiającego za dokonaniem darowizny. Wniosek gminy stanowi *conditio iuris* dokonania analizowanej darowizny. Jednym z zadań gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności podejmowanie gminnego budownictwa mieszkaniowego (art. 7 ust. 1 pkt 7 SamGminU). Przy ocenie ważnego interesu postuluje się uwzględnienie kryterium finansowego i funkcjonalnego³¹. Ponadto darowizna może zostać dokonana, jeżeli wymienione wyżej cele nie są lub nie mogą być realizowane przez mający wystąpić w roli darczyńcy Skarb Państwa, województwo lub powiat. W tym kontekście należy uwzględnić plany inwestycyjne tych jednostek oraz ich możliwości budżetowe³². Należy uznać, że w razie spełnienia przesłanek określonych w art. 22 ust. 1 GospNierU gminie przysługuje roszczenie o dokonanie na jej rzecz darowizny nieruchomości³³. Ustawodawca przesądził bowiem, że w razie spełnienia ustawowych warunków określonych w powyższym przepisie nieruchomości „przekazuje się w drodze darowizny” gminie na jej wniosek. Oznacza to, że gminie przysługuje z mocy ustawy uprawnienie do żądania zawarcia z nią umowy darowizny przez Skarb Państwa, województwo lub powiat, mające wystąpić w roli darczyńcy. Tego rodzaju uprawnienie,

skonkretyzowane podmiotowo i przedmiotowo, odpowiada definicji roszczenia³⁴. Dodatkowo warto podkreślić różnicę w sformułowaniu z jednej strony art. 22 ust. 1 GospNierU, a z drugiej – art. 13 ust. 2 GospNierU oraz art. 59 ust. 1 i 5 GospNierU. Nie przekonuje pogląd, zgodnie z którym art. 22 ust. 1 GospNierU nie stanowi o roszczeniu gminy ze względu na to, że dokonanie darowizny jest możliwe, jeżeli Skarb Państwa sam nie realizuje lub nie może realizować celów wynikających z przeznaczenia nieruchomości oraz za darowizną przemawia ważny interes gminy³⁵. Inni autorzy zajmują stanowisko, że gminie nie przysługuje roszczenie, bez jakiegokolwiek uzasadnienia³⁶, wskazując jedynie, że nawet w razie spełnienia przesłanek wniosek gminy może zostać potraktowany odmownie³⁷. Należy podkreślić, że wymienione okoliczności stanowią jedne z *conditiones iuris*³⁸ wymaganych dla powstania roszczenia, czego nie podważa okoliczność, że mają one charakter ocenny (w szczególności ze względu na zastosowanie zwrotu niedookreślonego „ważny interes”). Rację ma także E. Gniewek wskazując, że w razie odrzucenia koncepcji roszczenia art. 22 ust. 1 GospNierU wyrażałby jedynie dopuszczalność dokonania darowizny, co wynika już z posiadającego znaczenie ogólne art. 13 ust. 2 GospNierU³⁹. Dochodzenie roszczenia o zawarcie umowy darowizny następuje w trybie art. 64 KC i art. 1047 KPC⁴⁰. Ciężar wykazania spełnienia przesłanek z art. 22 ust. 1 GospNierU spoczywa na gminie, zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 KC.

Należy zaznaczyć, że w literaturze kwestionuje się niekiedy kwalifikowanie jako darowizny umowy z art. 22 ust. 1 GospNierU. Zdaniem niektórych autorów przekazanie nieruchomości gminie na tej podstawie następuje w trybie administracyjnoprawnym⁴¹. Dominuje jednak słusznie kwalifikacja tej umowy jako darowizny⁴². Przede wszystkim należy podkreślić, że ustawodawca w przepisie, o którym mowa wskazuje *expressis verbis*, że przekazanie nieruchomości następuje w drodze darowizny, a zgodnie z zasadą racjonalności prawodawcy i dyrektywą wykładni językowej, by tym samym zwrotom zawartym w aktach prawnych nie przypisywać innego znaczenia należy uznać, że tym samym chodzi o umowę darowizny w rozumieniu art. 888 § 1 KC. W ten sposób ustawodawca przesądził równocześnie, że przekazanie gminie nieruchomości następuje w trybie cywilnoprawnym, na podstawie umowy cywilnoprawnej⁴³.

³⁴ Zob. P. Machnikowski, [w:] E. Łętowska (red.), System Prawa Prywatnego, t. 5, Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2006, s. 129.

³⁵ Tak: G. Bieniek, Ustawa..., s. 169.

³⁶ M. Możdżeń-Marcinkowski, [w:] P. Czechowski (red.), Ustawa..., s. 107; E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 212.

³⁷ E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 212.

³⁸ E. Gniewek, Obrót..., s. 328.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.

⁴¹ Tak: M. Sajjan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny..., s. 772; J. Szachulowicz, Zalety i wady ustawy o gospodarce nieruchomościami, PS 1999, Nr 3, s. 11; J. Szachulowicz, M. Krassowska, A. Łukaszewska, Gospodarka nieruchomościami, Przepisy i komentarz, Warszawa 2002, s. 82; A. Janas, [w:] M. Habbas, M. Fras (red.), Kodeks cywilny, Komentarz, Tom V, Zobowiązania. Część szczególna (art. 765–921¹⁶), Warszawa 2019, s. 595.

⁴² Tak: E. Drozd, Umowa zobowiązująca jako podstawa prawna dla umów z zakresu prawa rzeczowego, [w:] L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar, Rozprawy prawnicze, Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana, Kraków 2005, s. 864; E. Gniewek, Obrót..., s. 325 i n.; W. Szydło, Reprezentacja Skarbu Państwa w zakresie gospodarowania nieruchomościami, Wrocław 2010, s. 239; G. Bieniek, [w:] G. Bieniek (red.), Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2011, s. 169; M. Horoszek, D. Pęchorzewski (red.), Gospodarka nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2014, s. 57; E. Klat-Górska, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Werteleka, Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2015, s. 118; M. Możdżeń-Marcinkowski, [w:] P. Czechowski (red.), Ustawa..., s. 107; A. Tułodziecki, [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, Ustawa..., s. 141; M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna..., w druku.

⁴³ W. Szydło, Reprezentacja..., s. 239; M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna..., w druku.

²⁶ Odnośnie definicji ustawowej tego zwrotu zob. art. 143 ust. 2 GospNierU.

²⁷ S. Kolanowski, A. Kolarski, Ustawa..., s. 52; E. Gniewek, Obrót..., s. 325 i n.; M. Możdżeń-Marcinkowski, [w:] P. Czechowski (red.), Ustawa o gospodarce nieruchomościami, Komentarz, Warszawa 2015, s. 108; E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 213.

²⁸ A. Tułodziecki, [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, Ustawa..., s. 141; E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 212.

²⁹ E. Gniewek, Obrót..., s. 326, przypis Nr 592.

³⁰ M. Wolanin, Ustawa..., s. 143; E. Gniewek, Obrót..., s. 326.

³¹ E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 212.

³² S. Kolanowski, A. Kolarski, Ustawa..., s. 52; E. Gniewek, Ustawa..., s. 326.

³³ M. Wolanin, Ustawa..., s. 143; E. Gniewek, Obrót..., s. 327.

Wszystkie przedstawione powyżej umowy darowizny nieruchomości skarbowych i samorządowych mogą zostać zawarte w trybie ofertowym bądź w wyniku negocjacji. Z natury rzeczy wyłączony jest w tym przypadku tryb przetargowy, więc za błędne uznaje się wyłączenie darowizn z obrotu przetargowego w art. 37 ust. 2 pkt 4 GospNierU⁴⁴.

Ochronie mienia publicznego ma służyć wymóg uzyskania zgody odpowiedniego organu. Mianowicie darowizny nieruchomości stanowiącej przedmiot własności Skarbu Państwa dokonuje starosta, wykonujący zadanie z zakresu administracji rządowej – za zgodą wojewody, a nieruchomości stanowiącej przedmiot własności jednostki samorządu terytorialnego jej organ wykonawczy – za zgodą rady albo sejmiku. Zgody nie wymaga dokonanie darowizny przez ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, o której mowa w art. 59 ust. 1 GospNierU (art. 13 ust. 2a GospNierU). Również darowizny dokonywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Agencję Mienia Wojskowego na podstawie art. 59 ust. 5 GospNierU wymagają odpowiedniej zgody. Mianowicie w zakresie darowizny nieruchomości, w stosunku do której wykonują prawa właścicielskie Skarbu Państwa – uprzedniej zgody ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, a w zakresie nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa – uprzedniej zgody ministra właściwego ds. rozwoju wsi (art. 59 ust. 5 GospNierU). Zgoda ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, o której mowa, jest wyrażana w formie aktu notarialnego (art. 59 ust. 6 GospNierU). Natomiast darowizny nieruchomości z zasobu Skarbu Państwa na rzecz fundacji oraz organizacji pożytku publicznego są dokonywane przez ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa (art. 59 ust. 1 GospNierU).

Zgody, o których mowa, stanowią oświadczenia woli w rozumieniu Kodeksu cywilnego⁴⁵. Zgoda rady lub sejmiku wyrażana jest w drodze uchwały⁴⁶, mającej indywidualny charakter⁴⁷. Niekiedy jednak dopuszcza się wyrażenie takiej zgody w wyniku podjęcia stosownej uchwały obejmującej zasady nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości i ich wydzierżawiania i wynajmowania na czas oznaczony dłuższy niż 3 lata lub na czas nieoznaczony, o ile postanowienia tej uchwały dotyczyłyby zgody na dokonanie konkretnej czynności prawnej, były skierowane do konkretnej grupy osób oraz precyzowały, w sposób poddający się kontroli, warunki dokonania takiej darowizny⁴⁸. Różnica zdań dotyczy treści owej zgody. W myśl jednego poglądu uchwała powinna się odnosić do konkretnej darowizny, nie obejmując jednak ustalenia treści konkretnej umowy darowizny, a jedynie tylko wyrażenie zgody na rozporządzenie nieruchomością w ten właśnie sposób⁴⁹. Według innego stanowiska „indywidualny i konkretny charakter uchwały w przedmiocie wyrażenia zgody (...) oznacza, że zgoda musi dotyczyć nie tylko zindywidualizowanych działek, ale także wskazywać

podmiot obdarowany oraz cel darowizny. Zgoda to rozstrzygnięcie o charakterze stanowczym i winna dotyczyć istotnych podmiotowo i przedmiotowo elementów umowy, w przeciwnym razie nie istnieje możliwość zweryfikowania, czy dokonane rozporządzenie mieści się w granicach udzielonej zgody”⁵⁰.

W literaturze uważa się, że zgoda wojewody, rady bądź sejmiku nie stanowi zgody osoby trzeciej, ponieważ wojewoda, rada gminy, rada powiatu lub sejmik wojewódzki nie są osobami trzecimi w stosunku do stron umowy darowizny, lecz organami wyższego stopnia rozporządzającego właściciela, więc sankcją w razie dokonania darowizny bez wymaganej zgody nie jest bezskuteczność zawieszona⁵¹. Na gruncie aktualnego stanu prawnego pogląd ten należałoby donieść również do zgody ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa oraz ministra właściwego ds. rozwoju wsi. Zajęcie takiego stanowiska prowadzi do wniosku, że darowizna dokonana bez wymaganej zgody jest bezwzględnie nieważna z powodu sprzeczności dokonanej czynności z ustawą (art. 58 § 1 KC)⁵². Kwestię rodzaju sankcji ocenia się niekiedy jednak jako dyskusyjną⁵³. Zgodnie z art. 13 ust. 4 GospNierU sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast w myśl art. 13 ust. 5 GospNierU sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Niedopuszczalność kwalifikowania jako darowizny umowy zobowiązującej do oddania nieruchomości w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty

Zgodnie z art. 14 ust. 1 GospNierU nieruchomości stanowiące przedmiot własności Skarbu Państwa mogą być oddawane jednostkom samorządu terytorialnego w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty, a nieruchomości stanowiące przedmiot własności jednostek samorządu terytorialnego mogą być oddawane Skarbowi Państwa lub innym jednostkom samorządu terytorialnego w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty. Na tle poprzedniego stanu prawnego – t.j. gdy art. 14 ust. 1 GospNierU stanowił o nieodpłatnym⁵⁴ oddaniu gruntów w użytkowanie wieczyste⁵⁵ – E. Gniewek wyraził pogląd, że w wymienionych

⁵⁰ Wyrok WSA w Gliwicach z 26.1.2012 r., II SA/GI 924/11, Legalis. Tak również: A. Niewiadomski, [w:] P. Czechowski (red.), *Ustawa o gospodarce nieruchomościami*, Komentarz, Warszawa 2015, s. 71.

⁵¹ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 331.

⁵² S. Kolanowski, A. Kolarski, *Ustawa...*, s. 39; E. Gniewek, *Obrót...*, s. 331; E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa...*, s. 178 i n.; M. Tenenbaum-Kuliń, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej z dnia 6 grudnia 2012 r.*, III CZP 76/12, OSP 2013, Nr 12, poz. 121, s. 896 oraz podana tam literatura i orzecznictwo. Inaczej np. uchwała SN z 6.12.2012 r., III CZP 76/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 72.

⁵³ S. Kolanowski, A. Kolarski, *Ustawa...*, s. 39.

⁵⁴ Pod pojęciem nieodpłatności rozumiano zwolnienie z pierwszej opłaty i z opłat rocznych – tak: K. Pietrzykowski, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny*, Tom I, Komentarz do artykułów 1–449¹, Warszawa 2005, s. 689.

⁵⁵ Art. 14 ust. 1 GospNierU został zmieniony ustawą z 28.11.2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2004 r., Nr 141, poz. 1492.

⁴⁴ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 329 z przypisem Nr 603. Zob. też: E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa...*, s. 183.

⁴⁵ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 330.

⁴⁶ *Ibidem*; E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa...*, s. 178.

⁴⁷ Wyr. WSA w Gliwicach z 26.1.2012 r., II SA/GI 924/11, Legalis; uch. SN z 6.12.2012 r., III CZP 76/12, OSNC 2013, Nr 6, poz. 72; L. Klat-Wertelecka, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, *Ustawa o gospodarce nieruchomościami*, Komentarz, Warszawa 2015, s. 85.

⁴⁸ E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa...*, s. 178. Zob. też post. SN z 14.10.2010 r., III CZP 60/10, Legalis.

⁴⁹ Uchw. SN z 6.12.2012 r., III CZP 76/12, OSNC 2013, Nr 6, poz. 72; L. Klat-Wertelecka, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, *Ustawa...*, s. 85 i n.

przypadkach mamy do czynienia z darowizną⁵⁶. Stanowisko to nie może zostać podtrzymane w aktualnym stanie prawnym z następujących powodów. Zgodnie z art. 238 KC wieczysty użytkownik uiszcza przez czas trwania swego prawa opłatę roczną. Zagadnienie opłat z tytułu użytkowania wieczystego precyzuje zaś art. 71 GospNierU. W myśl art. 71 ust. 1 GospNierU za oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste pobiera się pierwszą opłatę i opłaty roczne. Opłaty roczne wnosi się przez cały okres użytkowania wieczystego, przy czym opłaty rocznej nie pobiera się za rok, w którym zostało ustanowione prawo użytkowania wieczystego (art. 71 ust. 4 GospNierU). Szczegółowe zasady dotyczące ustalania wysokości opłat i udzielania bonifikat zawierają kolejne przepisy. Z powyższego wynika, że użytkowanie wieczyste jest prawem odpłatnym, a odpłatność polega, co do zasady, na uiszczeniu pierwszej opłaty i opłat rocznych⁵⁷. W konsekwencji zobowiązanie się do oddania nieruchomości w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty nie jest tożsame z zobowiązaniem się do bezpłatnego świadczenia kosztem swego majątku, skoro obowiązkiem użytkownika wieczystego jest uiszczanie opłat rocznych. Stanowisko to zostało potwierdzone w wyroku SA w Szczecinie z 1.12.2015 r.⁵⁸, w którym sąd uznał, że „przez sformułowanie nieodpłatność należałoby rozumieć brak obowiązku poniesienia kosztów z tytułu pierwszej opłat oraz opłat rocznych, a więc zwolnienie ze wszystkich opłat. Interpretacja strony pozwanej, że »nieodpłatne ustanowienie użytkowania wieczystego« należy rozumieć w ten sposób, że dotyczy tylko zwolnienia z pierwszej opłaty, jako zbyt daleko idąca nie zasługuje na uwzględnienie”. Również – zdaniem SN – nieodpłatne ustanowienie użytkowania wieczystego oznacza zwolnienie zarówno z pierwszej opłaty, jak i z opłat rocznych. Sąd Najwyższy podkreślił, że brak podstaw do różnicowania funkcji pierwszej opłaty i kolejnych opłat rocznych przez uznanie, że pierwsza opłata stanowi ekwiwalent samego ustanowienia prawa użytkowania wieczystego, zaś kolejne opłaty roczne są po prostu opłatą za korzystanie z gruntu. Zarówno pierwsza opłata, jak i opłaty roczne składają się na odpłatność prawa użytkowania wieczystego⁵⁹. W związku z powyższym analizowany przypadek nie powinien być kwalifikowany jako darowizna.

Zagadnienie darowizny występujące w przypadku sprzedaży nieruchomości za cenę niższą niż ich wartość rynkowa (*negotium mixtum cum donatione*)

Zgodnie z art. 14 ust. 1 GospNierU nieruchomości stanowiące przedmiot własności Skarbu Państwa mogą być sprzedawane jednostkom samorządu terytorialnego za cenę niższą niż ich wartość rynkowa, a nieruchomości stanowiące przedmiot własności jednostek samorządu terytorialnego mogą być sprzedawane Skarbowi Państwa lub innym jednostkom samorządu terytorialnego za cenę niższą niż wartość rynkowa nieruchomości. Zawarcie takiej umowy wymaga uprzedniej zgody wojewody w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa, z wyłączeniem czynności prawnych dokonywanych przez ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa albo zgody odpowiednio rady lub sejmiku w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność jednostek

samorządu terytorialnego (art. 14 ust. 5 GospNierU)⁶⁰. Sprzedaż nieruchomości za cenę niższą niż ich wartość rynkowa jest nazywana w literaturze „półdarmą” i kwalifikowana jako przypadek *negotium mixtum cum donatione*⁶¹. Zdaniem E. Gniewka ilekroć według obiektywnego wskaźnika wartości nieruchomości oszacowanej przez właściwego rzeczoznawcę w konkretnym stosunku prawnym przeważa element rozporządzenia darmego, należy dochować wymagań właściwych dla reżimu darowizny⁶². Twierdzi się także, że sprzedaż za cenę niższą od jej wartości rynkowej polega na odstąpieniu od zasady ekwiwalentności świadczeń przez możliwość sprzedaży nieruchomości poniżej ceny, która co do zasady nie powinna być niższa od wartości nieruchomości ustalonej przez rzeczoznawcę (art. 67 ust. 3 w zw. z art. 67 ust. 1 GospNierU)⁶³. Podkreśla się, że w przypadku sprzedaży nieruchomości z trybie bezprzetargowym na podstawie art. 14 ust. 1 GospNierU cena ustalona według art. 67 ust. 3 GospNierU nie ma żadnej doniosłości prawnej, ma jedynie znaczenie w procesie negocjacji przez strony warunków umowy jako punkt odniesienia uzgodnionej przez strony skali obniżenia ceny⁶⁴.

Sprzedaż jest umową wzajemną, więc świadczenia stron mają charakter ekwiwalentny w ujęciu subiektywnym⁶⁵. Wyrażone wyżej stanowisko o odstąpieniu w analizowanym przypadku od zasady ekwiwalentności świadczeń można więc podzielić, jeżeli owa ekwiwalentność będzie rozumiana w sposób obiektywny. Równocześnie należy przyjąć, że czynność prawna powinna być uznana za odpłatną, gdy jest odpłatna formalnie i merytorycznie subiektywnie⁶⁶. W konsekwencji należy uznać, że jeżeli dla stron cena niższa od rynkowej ma stanowić równoważną opłatę dla przysporzenia, nie ma podstaw do uznania, że zawarto umowę darowizny. Jeżeli natomiast strony zawierając umowę są w pełni świadome, że uzgodniona przez nie cena jest znacznie niższa od cen rynkowych, a sprzedawca akceptuje tę cenę, żeby przysporzyć korzyści kupującemu, przy świadomości i akceptacji tej intencji przez kupującego, należy zasadniczo zastosować tzw. teorię rzeczywistego podziału i uznać, że chodzi o zawarcie dwóch umów – sprzedaży i darowizny⁶⁷.

W literaturze jako sprzedaż za cenę niższą od wartości rynkowej nieruchomości w rozumieniu art. 14 ust. 1 GospNierU kwalifikuje się także sprzedaż za tzw. symboliczną złotówkę (nie uznając takiej czynności za darowiznę)⁶⁸. Zdaniem G. Bienka uprawnione jest twierdzenie, że pojęcie „sprzedaż nieruchomości po cenie niższej niż jej wartość rynkowa ma swoiste znaczenie w świetle przepisów

⁶⁰ Należy zaznaczyć, że ustawa o gospodarce nieruchomościami przewiduje również możliwość udzielenia bonifikaty – zob. art. 68 i n. GospNierU.

⁶¹ E. Gniewek, Obrót..., s. 344 i nast.

⁶² *Ibidem*, s. 345.

⁶³ G. Bieniek, Ustawa..., s. 123 i n.; E. Klat-Górska, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, Ustawa..., s. 92.

⁶⁴ E. Klat-Górska, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, Ustawa..., s. 92 i n.

⁶⁵ Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 2016, s. 122; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, Zobowiązania, Zarys wykładu, Warszawa 2004, s. 132.

⁶⁶ Z. Polickiewicz-Zawadzka, Umowa o dożywocie, Warszawa 1971, s. 57; K.P. Sokółski, Rozważania nad czynnościami przysparzającymi, odpłatnymi i nieodpłatnymi, PS 2009, Nr 7–8, s. 79; *idem*, Czynności prawne mieszane, PS 2010, Nr 7–8, s. 137; *idem*, *Negotium mixtum cum donatione* a rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych, PS 2010, Nr 5, s. 46 i n.; *idem*, Darowizna z poleceniem a *negotium mixtum cum donatione* w praktyce notarialnej, Rej. 2011, Nr 4, s. 53; *idem*, Forma aktu notarialnego, uzupełnienie zachowku oraz ustalenie schedy spadkowej a *negotium mixtum cum donatione*, Rej. 2011, Nr 7–8, s. 113 i n.; M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna..., w druku.

⁶⁷ Zob. R. Trzaskowski, [w:] J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny..., s. 599 i n.; M. Tenenbaum-Kulig, Darowizna..., w druku.

⁶⁸ Tak: E. Bończak-Kucharczyk, Ustawa..., s. 183. Tak również, jak się wydaje: G. Bieniek, Ustawa..., s. 124.

⁵⁶ E. Gniewek, Obrót..., s. 341.

⁵⁷ A. Suchoń, [w:] M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny, Tom I, Komentarz, Art. 1–449¹¹, Warszawa 2016, s. 1005; wyr. SA w Szczecinie z 1.12.2015 r., I ACA 663/15, Legalis; wyr. SN z 26.1.2017 r., II CSK 201/16, Legalis.

⁵⁸ Wyr. SA w Szczecinie, I ACA 663/15, Legalis.

⁵⁹ Wyr. SN z 26.1.2017 r., II CSK 201/16, Legalis.

tej ustawy⁶⁹. Inni autorzy wskazują, że nie jest określone, czy cena może być symboliczna, uznając, że „wykluczone jest raczej obniżenie ceny sprzedaży do zera, gdyż byłoby to sprzeczne z *essentia negotii* umowy sprzedaży i powodowałoby powstanie stosunku darowizny, który nie jest objęty regulacją art. 14⁷⁰. Sprzedaż nieruchomości za tzw. symboliczną złotówkę powinna być kwalifikowana jako czynność nieodpłatna⁷¹. Jest ona odpłatna formalnie, jednak nie jest odpłatna merytorycznie – ani w ujęciu subiektywnym (które jest rozstrzygające), ani – nawiasem mówiąc – w ujęciu obiektywnym⁷². W tym kierunku zmierza także wypowiedź E. Gniewka, który wskazuje, że możliwe jest dokonanie darmego rozporządzenia w obrocie między Skarbem Państwa i jednostkami samorządu terytorialnego i nie trzeba go skrywać pod pozorem sprzedaży za symboliczną cenę, podobnie jak nie można skrywać pod pozorem sprzedaży za obniżoną cenę *negotium mixtum cum donatione*⁷³. Nie podzielam jednak stanowiska tego autora, że decydujące znaczenie ma odpłatność oceniana według obiektywnego wskaźnika wartości nieruchomości oszacowanej przez właściwego rzeczoznawcę⁷⁴, ani stanowiska, zgodnie z którym w razie tzw. *negotium mixtum cum donatione* należy stosować przepisy dotyczące tej czynności prawnej, której element przeważa (a więc w przypadku darowizny chodzi o szczególności o wymaganie określenia celu darowizny, ze skutkiem dla późniejszego odwołania darowizny)⁷⁵. W mojej ocenie, w opisanym wyżej przypadku – tj. gdy strony są świadome, że uzgodniona cena jest znacznie niższa od cen rynkowych, a sprzedawca godzi się na nią, by przysporzyć korzyści kupującemu, który jest świadomy tej intencji i ją akceptuje – należy zasadniczo zastosować tzw. teorię rzeczywistego podziału i uznać, że chodzi o zawarcie dwóch umów – sprzedaży i darowizny⁷⁶. W efekcie reżim dotyczący darowizny znajduje zastosowanie ściśle rzecz biorąc jedynie do tej czynności. Oprócz wymogów wynikających z ustawy o gospodarce nieruchomościami należy wówczas pamiętać o tzw. niedopuszczalności użyczenia formy⁷⁷.

Analogiczne zagadnienie może powstać w przypadku zamiany nieruchomości między Skarbem Państwa a jednostkami samorządu terytorialnego oraz między tymi jednostkami, ponieważ taka zamiana może zostać dokonana bez obowiązku dokonywania dopłat w przypadku różnej wartości zamienianych nieruchomości (art. 14 ust. 3 GospNierU). Przepis ten stosuje się również w razie zamiany własności nieruchomości na prawo użytkowania wieczystego lub prawa użytkowania wieczystego na własność, a także zamiany praw użytkowania wieczystego dokonywanej między Skarbem Państwa a jednostkami samorządu terytorialnego oraz między tymi jednostkami (art. 14 ust. 4 GospNierU).

Darowizna polegająca na zobowiązaniu się do bezpłatnego ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości

Darowizna dokonywana na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami może również polegać na zobowiązaniu się Skarbu

Państwa do bezpłatnego ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa na rzecz jednostki samorządu terytorialnego, jak również na zobowiązaniu się jednostki samorządu terytorialnego do bezpłatnego ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości stanowiącej własność tej jednostki na rzecz Skarbu Państwa lub innej jednostki samorządu terytorialnego (art. 14 ust. 2 GospNierU)⁷⁸. W literaturze wymienia się, że może chodzić o zobowiązanie do nieodpłatnego ustanowienia użytkowania, służebności gruntowej i hipoteki⁷⁹ (choć ustanawianie hipoteki niektórymi autorzy odradzają aby uniknąć zarzutu niegospodarności)⁸⁰, a także służebności przesyłu⁸¹. Za przedmiot darowizny nie należy jednak uznawać udzielenia zabezpieczenia o charakterze rzeczowym przez osobę trzecią, nie będącą dłużnikiem⁸². Przedmiotem darowizny może być więc nieodpłatne ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego w postaci użytkowania, czy też służebności⁸³.

W tym przypadku ustawodawca nie stawia wymogu określenia celu darowizny, ani – w konsekwencji – nie został przewidziany mechanizm odwołania takiej darowizny w razie niezrealizowania jej celu. Również zawarcie takiej umowy wymaga uprzedniej zgody wojewody w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa, z wyłączeniem czynności prawnych dokonywanych przez ministra właściwego ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa albo zgody odpowiednio rady lub sejmiku w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego (art. 14 ust. 5 GospNierU).

W orzecznictwie podkreślono, że niedopuszczalne jest nieodpłatne ustanawianie ograniczonych praw rzeczowych na rzecz innych podmiotów niż wymienione w art. 14 ust. 2 GospNierU, wskazując, że art. 13 ust. 2 GospNierU nie uprawnia do nieodpłatnego ustanawiania ograniczonych praw rzeczowych na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego⁸⁴.

Treść umowy darowizny zawieranej na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami

Umowa darowizny zawierana na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami musi zawierać postanowienia przedmiotowo istotne umowy darowizny określone w art. 888 § 1 KC. Ponadto, jak wskazano wyżej, co do zasady ustawa o gospodarce nieruchomościami wymaga określenia celu dokonywanej darowizny, muszącego zazwyczaj odpowiadać celowi wskazanemu przez ustawodawcę. Przy darowiźnie na cele publiczne cel dokonywanej darowizny musi mieścić się w katalogu celów publicznych określonych w art. 6 GospNierU (w tym ze względu na art. 6 pkt 10 GospNierU może chodzić o inne cele publiczne określone

⁶⁹ G. Bieniek, *Ustawa...*, s. 124.

⁷⁰ Tak: A. Niewiadomski, [w:] P. Czechowski (red.), *Ustawa...*, s. 75.

⁷¹ K.P. Sokołowski, *Rękopis wiary publicznej ksiąg wieczystych a negotium mixtum cum donatione w prawie polskim i niemieckim*, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego 2005, Nr 3, s. 82 i n.; *idem*, *Zatajenie w akcie notarialnym części ceny nieruchomości a pozorność sprzedaży i negotium mixtum cum donatione*, *Rej.* 2010, Nr 4, s. 113; M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁷² Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁷³ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 345.

⁷⁴ Tak: *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁷⁷ Zob. m.in. uchw. SN z 9.12.2011 r., III CZP 79/11, OSNC 2012, Nr 6, poz. 74.

⁷⁸ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 343.

⁷⁹ *Ibidem*; G. Bieniek, *Ustawa...*, s. 125; A. Niewiadomski, [w:] P. Czechowski (red.), *Ustawa...*, s. 76.

⁸⁰ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 343.

⁸¹ G. Bieniek, *Obrót...*, s. 125; A. Niewiadomski, [w:] P. Czechowski (red.), *Ustawa...*, s. 76.

⁸² L. Domański, *Instytucje kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny*, Część szczególna, Warszawa 1938, s. 144; L. Stecki, *Umowa darowizny*, s. 59 i n.; *idem*, *Darowizna*, s. 84; *idem*, [w:] J. Winiarz (red.), *Kodeks cywilny z komentarzem*, Tom II, Warszawa 1989, s. 800; *idem*, [w:] J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2004, s. 287; S. Rejman, [w:] Z. Resich (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz t. 2, Księga trzecia – Zobowiązania*, Warszawa 1972, s. 1734; J. Skąpski, [w:] S. Grzybowski (red.), *Prawo cywilne*, Warszawa 1981, s. 346; R. Trzaskowski, [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 594; M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁸³ Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁸⁴ Uchw. SN z 20.10.2010 r., III CZP 70/10, Biuletyn SN 2010, Nr 10, poz. 9; A. Tułodziecki, [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, *Ustawa...*, s. 133.

w odrębnych ustawach). Konieczne jest przy tym szczegółowe określenie celu, na realizację którego dokonywana jest darowizna⁸⁵; nie wystarczy wskazanie, że darowizna jest dokonywana na cel publiczny określony w ustawie o gospodarce nieruchomościami⁸⁶. Podobnie w razie darowizny dokonywanej na rzecz fundacji i organizacji pożytku publicznego na podstawie art. 59 ust. 1 GospNierU za niezbędne uważa się określenie celu społecznie użytecznego, zgodnego z art. 68 ust. 1 pkt 2 GospNierU przyjmując, że również wówczas konieczne jest sprecyzowanie celu, nie wystarczy posłużenie się powyższą formułą ogólną⁸⁷. Pogląd ten należałoby odnieść aktualnie również do darowizny dokonywanej na rzecz fundacji i organizacji pożytku publicznego na podstawie art. 59 ust. 5 GospNierU. W umowie darowizny na rzecz gminy zawieranej na podstawie art. 22 GospNierU, należy określić rodzaj podejmowanej inwestycji, która musi się mieścić w pojęciu realizacji budownictwa mieszkaniowego oraz związanych z nim urządzeń infrastruktury technicznej. Dlatego też wskazuje się na wymóg precyzyjnego określenia celu także w tej umowie darowizny⁸⁸. Cel dokonywanej darowizny musi zostać również określony (w sposób skonkretyzowany) w umowie darowizny zawieranej między Skarbem Państwa a jednostką samorządu terytorialnego, a także między tymi jednostkami, przy czym ustawodawca nie stawia wymogu, by był to cel publiczny ani społecznie użyteczny⁸⁹.

Ustanowiony przez ustawodawcę obowiązek określenia celu darowizny należy rozumieć jako zobowiązanie się obdarowanego do użycia przedmiotu darowizny na cel wskazany w tej umowie⁹⁰. Przyjęcie konstrukcji zobowiązania prowadzi do wniosku, że określenie celu, na jaki jest dokonywana darowizna nie oznacza zastrzeżenia polecenia⁹¹. W przypadku polecenia obdarowany zobowiązuje się do oznaczonego działania lub zaniechania nie będącego świadczeniem, a zastrzeżenie polecenia nie prowadzi do uzyskania statusu wierzyciela przez jakikolwiek podmiot⁹² (art. 893 KC). W literaturze wskazuje się słusznie, że przyjęcie konstrukcji polecenia w analizowanym przypadku obniżyłoby rangę obowiązku wykorzystania nieruchomości zgodnie z celem określonym w umowie⁹³. Zaznacza się także, że przeciwko takiej kwalifikacji przemawia odmienne ukształtowanie odpowiedzialności obdarowanego za niewykonanie polecenia i za niewykorzystanie nieruchomości na określony cel publiczny⁹⁴. Zadaniem *E. Gniewka* należy w tym przypadku opowiedzieć się przeciwko konstrukcji darowizny obciążliwej, ponieważ „nie mamy tu wszak do czynienia z wymaganym świadczeniem ze strony obdarowanego” (autor opowiada się za konstrukcją zobowiązania realnego)⁹⁵. Wydaje się, że konstrukcję darowizny obciążliwej – pod którym to pojęciem rozumiem darowiznę z obowiązkiem spełnienia przez obdarowanego świadczenia na rzecz darczyńcy lub osoby trzeciej – należy wykluczyć w analizowanym przypadku dlatego, że świadczenie, do którego spełnienia zobowiązuje się obdarowany, nie ma być realizowane na rzecz darczyńcy lub oznaczonej osoby trzeciej.

W żadnym z powyższych przepisów, wprowadzających wymóg określenia celu konkretnej darowizny, ustawodawca nie wymaga określenia terminu jego zrealizowania. Jednakże ze względu na to,

że niezrealizowanie założonego celu darowizny jest co do zasady zagrożone sankcją w postaci odwołania darowizny (art. 13 ust. 2 GospNierU, art. 22 ust. 1 z zastrzeżeniem art. 22 ust. 2 GospNierU, art. 59 ust. 2 GospNierU, art. 59 ust. 5 GospNierU), w literaturze niekiedy wymaga się określenia w umowie również terminu zrealizowania celu uzasadniającego darowiznę⁹⁶, argumentując, że „bez niego trudno byłoby zastosować sankcję odwołania darowizny”⁹⁷, bądź też uważa się, że umowa darowizny powinna zawierać „choćby przybliżone terminy realizacji wskazanych celów”⁹⁸. Nie wszyscy autorzy przyjmują jednak taki wymóg⁹⁹. Należy uznać, że określenie w umowie darowizny terminu realizacji jej celu jest pożądane, a w przypadku jego nieokreślenia zastosowanie znajdują reguły ogólne – w konsekwencji więc możliwe będzie zastosowanie sankcji w postaci odwołania darowizny.

Brak przeszkód do wzbogacenia umowy darowizny zawieranej na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami o dodatkowe, niekonieczne elementy, takie jak zobowiązanie się obdarowanego do spełnienia określonego świadczenia¹⁰⁰ czy ustanowienie polecenia¹⁰¹.

Umowa darowizny nieruchomości skarbowej bądź samorządowej musi zostać zwarta w formie aktu notarialnego. W tym przypadku zostaje uchylona reguła ogólna, wymagająca formy aktu notarialnego wyłącznie dla oświadczenia woli darczyńcy, a także wyłączona zostaje możliwość konwalidacji niezachowania tej formy dla oświadczenia woli darczyńcy przez spełnienie przyrzczonego świadczenia (art. 890 § 1 KC), ponieważ ze względu na przedmiot darowizny forma aktu notarialnego jest wymagana dla oświadczeń woli obu stron (art. 158 w zw. z art. 890 § 2 KC). Darowizna polegająca na zobowiązaniu do ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości wymaga forma aktu notarialnego tylko dla oświadczenia woli darczyńcy (art. 890 § 1 KC)¹⁰². Forma aktu jest wymagana pod rygorem nieważności (art. 73 § 2 KC).

Darowizny analizowane w niniejszej publikacji zasadniczo są umowami o podwójnym skutku, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo strony inaczej postanowiły (art. 155 § 1 KC, art. 155 § 1 w zw. z art. 245 § 1 KC). Obowiązkiem darczyńcy, oprócz nieodpłatnego przeniesienia własności darowanej nieruchomości czy nieodpłatnego ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości, jest także – odpowiednio: wydanie nieruchomości bądź umożliwienie użytkownikowi, bądź uprawnionemu z tytułu służebności wykonywania jego prawa¹⁰³.

Streszczenie

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami możliwe jest zawarcie licznych umów darowizn, których dotyczą szczególne wymogi, przewidziane ze względu na konieczność ochrony mienia Skarbu

⁹⁶ M. Wolanin, *Ustawa...*, s. 132; E. Gniewek, *Obrót...*, s. 333; E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa...*, s. 213.

⁹⁷ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 333.

⁹⁸ M. Możdżeń-Marcinkowski, [w:] P. Czechowski (red.), *Ustawa...*, s. 108.

⁹⁹ Zob. E. Klat-Górska, [w:] E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, *Ustawa...*, s. 118.

¹⁰⁰ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 338.

¹⁰¹ G. Bieniek, *Ustawa...*, s. 106; E. Gniewek, *Obrót...*, s. 338; A. Jakubowska, *Ustawa...*, s. 14.

¹⁰² Skoro przepisem, któremu nie uchybia art. 890 § 1 KC, jest tylko taki przepis, który ze względu na przedmiot darowizny wymaga zachowania formy szczególnej dla oświadczeń woli obu stron umowy, przepisem tym nie jest art. 245 § 2 zd. 2 KC. Inaczej: L. Stecki, *Umowa darowizny...*, s. 81; *idem*, *Darowizna...*, s. 109 (autor, jak się wydaje omyłkowo, wskazuje art. 244 § 2 KC); M. Grochowski, [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, Tom III B, Zobowiązania część szczegółowa. Ustawa o terminach zapłaty, Warszawa 2017*, s. 1204. Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

¹⁰³ Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁸⁵ M. Wolanin, *Ustawa...*, s. 132; E. Gniewek, *Obrót...*, s. 333.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ M. Wolanin, *Ustawa...*, s. 192; E. Gniewek, *Obrót...*, s. 333.

⁸⁸ M. Wolanin, *Ustawa...*, s. 144.

⁸⁹ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 333.

⁹⁰ Tak również: E. Gniewek, *op. cit.*, s. 337.

⁹¹ Tak również: *Ibidem*; G. Bieniek, *Ustawa...*, s. 106.

⁹² Zob. szerzej: M. Tenenbaum-Kulig, *Darowizna...*, w druku.

⁹³ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 337.

⁹⁴ G. Bieniek, *Ustawa...*, s. 106. Tak również: E. Gniewek, *Obrót...*, s. 337.

⁹⁵ E. Gniewek, *Obrót...*, s. 337.

Państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Ustawodawca często precyzuje, kto może wystąpić w roli danej strony umowy darowizny, przewiduje obowiązek uzyskania zgody określonego organu, a ponadto wymaga określenia w umowie darowizny celu, na który nieruchomości jest darowana (zasadniczo wytyczając ustawowo potencjalne cele) i wiążąc z jego niezrealizowaniem sankcję w postaci odwołania darowizny.

Słowa kluczowe: darowizna, gospodarka nieruchomościami, miemie publiczne.

The donation agreement contracted on the basis of the Real Estate Management Act

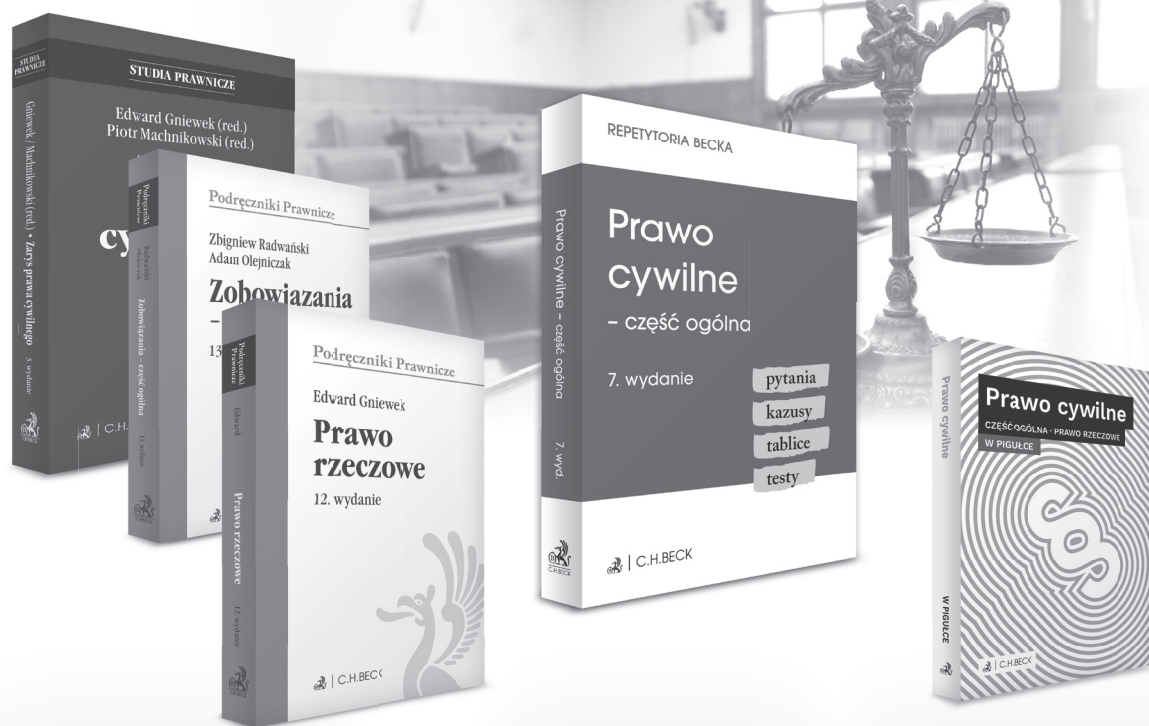
Summary

The purpose of the publication is to indicate cases in which a contract of donation may be concluded on the basis of the Real Estate Management Act and to signal differences occurring in these cases in comparison to the general regulation of the donation agreement. The legislator provided some specific requirements that must be fulfilled due to the necessity to protect the property of the State Treasury and local governmental units. Due to limited framework of publication, the issue of donation cancellation under the provisions of the Real Estate Management Act and the general characteristics of the donation agreement and its legal consequences remain outside of the scope of consideration.

Keywords: donation, real estate management, public property.

Prawo cywilne

Ucz się

Poznaj niezbędne informacje z danej dziedziny prawa

Ćwicz

Sprawdź swoją wiedzę

Powtarzaj

Zrób szybką powtórkę przed egzaminem

www.student.beck.pl

Studenckie Poradnie Prawne w Polsce

Studenckie...

Każda z 26 działających w Polsce studenckich poradni prawnych (zwanych także klinikami prawa) to grupa studentów prawa lub administracji, którzy bezpłatnie udzielają porad prawnych osobom niezamożnym.

To, że w poradniach działają studenci, nie oznacza, że nikt nie sprawdza ich pracy; wręcz przeciwnie. Kliniką kieruje pracownik uczelni, na której działa poradnia. Na każdym etapie sporządzania opinii studenci działają pod nadzorem kadry naukowej.

Każda opinia – zanim zostanie przekazana klientowi – jest dokładnie sprawdzana przez prawników praktyków współdziałających z poradnią albo pracowników uczelni będących opiekunami kliniki.

...Prawne

Poradnie świadczą pomoc prawną w bardzo szerokim zakresie. W sprawach cywilnych mogą na przykład pomóc w wyjaśnianiu treści zawieranych umów; w zakresie spraw rodzinnych poinformować, jak sporządzać pozwy rozwodowe, alimentacyjne; a w sprawach spadkowych można liczyć na pomoc kliniki w zrozumieniu zasad dziedziczenia ustawowego i sporządzania testamentów.

Ponadto poradnie pomagają w uzyskaniu świadczeń z funduszy pomocy społecznej, dochodzeniu praw w toku postępowań przed urzędami, w tym skarbowymi, ułatwiają realizację uprawnień pracowników, osób niepełnosprawnych, pacjentów, lokatorów, spółdzielców a także cudzoziemców i uchodźców.

...Poradnie...

Studenckie poradnie prawne spełniają podwójną rolę: społeczną i edukacyjną. Z jednej strony zapewniają dostęp do bezpłatnej, rzetelnej porady prawnej osobom ubogim, z drugiej – umożliwiają studentom kontakt z problemami prawnymi w praktyce.

Porada świadczona jest przez kliniki tylko tym osobom, których sytuacja finansowa nie pozwala na pokrycie kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Klinika może zrezygnować z prowadzenia sprawy, jeśli w toku przygotowywania opinii okaże się, że klient może korzystać lub korzysta z odpłatnej pomocy adwokata lub radcy prawnego.

Praca nad sprawą prowadzona jest z zachowaniem poufności, a udzielenie pomocy przez poradnię następuje zawsze w formie pisemnej.

Jak mogę pomóc poradniom prawnym?

Jeśli jesteś studentem znajdź poradnię na swojej uczelni, skontaktuj się z działającymi w niej Twoimi koleżankami i kolegami. Zapytaj, w jaki sposób możesz udzielać porad i jakie warunki musisz przy tym spełnić.

Jeśli na Twojej uczelni nie ma jeszcze poradni – skontaktuj się z Fundacją Uniwersyteckich Poradni Prawnych.

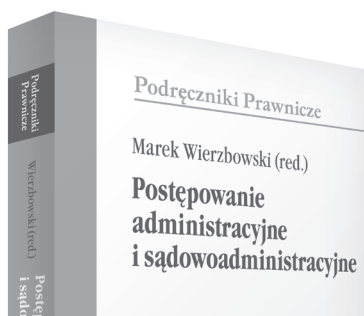
Jeśli jesteś prawnikiem-praktykiem zastanów się, czy nie mógłbyś poświęcić części swojego czasu na działalność *pro bono*. Jeśli tak, to może mógłbyś wesprzeć swoją wiedzą i doświadczeniem zawodowym studentów oraz kadre naukową wybranej poradni prawnej.

Jeśli chciałbyś wspomóc działalność polskich poradni prawnych wiedz, że Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych jest organizacją pożytku publicznego. Oznacza to, że Fundacja może otrzymywać od osób fizycznych wsparcie finansowe w wysokości 1 proc. podatku dochodowego.

Podręczniki Prawnicze

www.student.beck.pl

Ucz się

Poznaj niezbędne informacje z danej dziedziny prawa

ksiegarnia.beck.pl

Strefa Studenta

Oferta akademicka - Zamawiaj on-line

Najnowszą ofertę

i aktualne promocje

znajdziesz na **student.beck.pl**

Przy zapisie do newslettera otrzymasz
dodatkowe **10% rabatu** na zakupy!

Wysyłka w 24h

Cenimy Twój czas. Zamówienia realizujemy nawet w 24 godziny.

Odbiór osobisty

Odbierz swoje zamówienie w jednym z punktów odbioru (Warszawa, Wrocław, Lublin, Poznań).

Darmowa dostawa

Zrób zakupy za min. 200 zł, a dostawę zamówienia otrzymasz GRATIS!

Wygodne formy płatności

Formy płatności dostosowane do osób fizycznych (np. PayU, pobranie).

www.student.beck.pl